

JURIDISKA FAKULTETEN

vid Lunds Universitet

Marcus Hanzen

Skadeståndsansvaret i aktiebolag

- en studie av ansvarsfördelningen mellan
styrelse, VD och revisor

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet

30 högskolepoäng

Handledare: Birgitta Nyström

Termin för examen: HT2018

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Förkortningar	
1 Inledning.....	1
1.1 Problembakgrund.....	1
1.2 Syfte och problemformulering	2
1.4 Metod och material.....	3
1.5 Avgränsningar.....	4
1.6 Forskningsläge	5
1.7 Disposition.....	6
2 Aktiebolag som organisation.....	7
2.1 Inledning.....	7
2.2 Bolagsstämman	7
2.3 Styrelsen.....	8
2.3.1 Inledning.....	8
2.3.2 Förvaltningen	9
2.3.3 Tillsyn.....	10
2.3.4 Rapportering	11
2.3.5 Arbetsdelegering	11
2.4 VD.....	12
2.4.1 Inledning.....	12
2.4.2 Förvaltningen	13
2.4.3 Tredjemansskydd	14
2.5 Revisor	14
2.5.1 Inledning.....	14
2.5.2 God redovisningssed	15
2.5.3 Revisorns kompetens och oberoende.....	16
2.5.4 Revisorns kontrollerande funktion.....	18
2.5.5 Revisorns rapportering.....	20
2.6 Årsredovisningen.....	24
3 Skadeståndsreglerna	25
3.1 Inledning.....	25
3.2 Skadeståndets funktion	26
3.3 Individuellt skadeståndsansvar	27
3.4 Skadeståndsrättslig ansvarskedja.....	30

3.4.1 Skadekategorier	30
3.4.2 Internt skadeståndsansvar	30
3.4.3 Externt skadeståndsansvar	38
3.5 Jämkning av skadestånd	45
3.6 Solidariskt ansvar	47
3.7 Prosolvia-domen (Hovrätten för Västra Sverige, målnr T 4207-10)	48
4 Ansvarsförsäkring	52
4.1 Inledning	52
4.2 Ansvarsförsäkring för revisorer	53
4.3 Ansvarsförsäkring för styrelseledamöter och VD	53
5 Analys	55
5.1 Inledning	55
5.2 Konkursboets talan	55
5.2.1 Inledning	55
5.2.2 Skadeståndstalan och dess följder	56
5.3 Revisorns professionsansvar och förtroendeuppdrag	57
5.3.1 Inledning	57
5.3.2 Styrelseledamotens och VD:s ansvar	57
5.3.3 Tillit till vad revisorn sagt	58
5.4 Skadeståndets funktion	59
5.5 Hur stor del av skadan ska revisorn svara för?	60
5.6 Solidariskt ansvar	60
5.7 Ansvarsförsäkring	61
5.7.1 Obligatorisk ansvarsförsäkring	61
5.7.2 VD- och styrelseansvarsförsäkring	61
5.8 Utvidgning av revisorns uppdrag	62
5.9 Möjligheter till begränsat skadeståndsansvar för revisorn	63
6 Slutsats	65
Källförteckning	67
Offentligt tryck	67
Litteratur	67
Tidskrifter	69
Elektroniska källor	69
Rättsfallsförteckning	71

Summary

A limited company distributes a parallel legal liability between the company's board, CEO and auditor, which is mainly relevant when a claim for damages is directed against them. According to ABL, the board is responsible for the company's administration, organization and to supervise the company's accounting in accordance with 8:4 ABL. The CEO is responsible for the day-to-day management of the company according to 8:29 ABL. The auditor is an independent and controlling unit that is to examine the internal administration and accounting in accordance with 9:3 ABL.

The corporate units carry an individual liability for damages in accordance with 29:1-2 ABL. The same paragraphs enacts responsibility for damaging caused by a member of the organization when being in charge of carrying out his duties. A prerequisite for responsibility on the other hand, is that there is adequate causality between the damage and the harmful act. In case law it usually occurs faults in the accounting which causes an action for damages against the company, represented by the board or the auditor. While it is the CEO who set up the accounting, it is the board that approves it and the auditor who reviews it. The court cases, however, has evolved into the fact that the auditor often will take responsibility for most cases despite the fact that the board and CEO also have contributed to the damage.

However, there is a clear definition of what is included in a mission and therefore becomes difficult to prove in the exercise of the assignment. In several court cases, the court also sets high standards of evidence regarding whether a board member should be considered negligent. The auditor has a professional responsibility and follows a standard of care that is set in relation to other auditors as a professional group and good auditing standards, although it is becoming more easy for courts to show that an auditor has acted in a negligent way.

Overall, several factors have contributed to the legal development in which the auditor's responsibility is being expanded and having to respond to more claims for damage cases, even though board members and the CEO have also contributed to the damage. A lot of responsibilities which, according to the law, is the responsibility of the board or the CEO, has shifted to the auditor. The accountability in the law and the practical application of the accountability therefore differ a lot. This has led to the fact that the auditor often has been

responsible for damages that is actually the responsibility of the Board of Directors according to ABL.

Sammanfattning

Ett aktiebolag fördelar ett parallellt rättsligt ansvar mellan bolagets styrelse, VD och revisor som i huvudsak aktualiseras när en skadeståndstalan riktas mot dem. Enligt ABL är styrelsen ansvarig för bolagets förvaltning, organisation och att utöva tillsyn över bolagets bokföring enligt 8:4 ABL. VD är ansvarig för den löpande förvaltningen i bolaget enligt 8:29 ABL. Revisorn är ett oberoende och kontrollerande organ som ska granska den interna förvaltningen och räkenskaperna enligt 9:3 ABL.

Bolagsorganen bär ett individuellt skadeståndsansvar i enlighet med 29:1-2 ABL. Av samma paragrafer uppkommer ansvar för skada som en organledamot vållar genom att vara culpös vid utförande av sitt uppdrag. En förutsättning för ansvar är däremot att det föreligger adekvat kausalitet mellan skadan och den skadegörande handlingen. I rättspraxis förekommer ofta felaktigheter i bokföringen och föranleder en skadeståndstalan mot bolaget, som representeras av styrelsen, eller revisorn. Medan det är VD:n som låter upprätta en bokföring, är det styrelsen som godkänner den och revisorn som granskar den. Den praktiska rättstillämpningen har däremot utvecklats till att revisorn ofta får svara ensam i flera mål trots att även styrelsen och VD:n varit medvållande till skadan.

Det saknas däremot en klar definition för vad som ingår i en styrelseledamots uppdrag och det blir därigenom svårt att påvisa oaktsamhet vid utövandet av uppdraget. I flera rättsfall ställer även domstolen höga beviskrav beträffande om en styrelseledamot ska anses ha varit oaktsam. Revisorn har ett professionsansvar och följer därigenom en aktsamhetsnorm som sätts i relation till revisorer som yrkesgrupp och god revisors- och revisionssted. Det blir därigenom enklare för käranden att påvisa att en revisor varit culpös.

Sammantaget är det flera faktorer som har bidragit till att rättsutvecklingen har lett till att revisorns ansvar utvidgats och får svara i fler skadeståndsmål trots att även styrelseledamöter och VD varit medvållande till skadan. Mycket ansvar som enligt lagen åvilar styrelsen eller VD har på så sätt förskjutits till revisorn. Ansvarsfördelningen i lagen och den praktiska tillämpningen av ansvarsfördelningen skiljer sig därför många gånger åt. Det har inneburit att revisorn många gånger fått svara för skador som är styrelsens ansvar enligt ABL.

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslag (2005:551)
ÅRL	Årsredovisningslag (1995:1554)
BFL	Bokföringslag (1999:1078)
BrB	Brottsbalk (1962:700)
FAR	Föreningen auktoriserade revisorer
HovR	Hovrätt
JT	Juridisk tidsskrift
Koden	Svensk kod för bolagsstyrning
NJ	Nordisk jurist
NJT	Ny juridisk tidskrift
SkL	Skadeståndslag (1972:207)
SvJT	Svensk juristtidning
TR	Tingsrätt

1 Inledning

1.1 Problembakgrund

Under min tid på Lunds Universitet har jag studerat både juristprogrammet och ekonomie kandidatprogrammet där jag kunnat iaktta såväl juridiska som ekonomiska lagregler och principer, vilka präglas av intresseavvägningar som kan anses vara kontroversiella beroende på vilket ingångsvärde betraktaren har. Inte sällan är det också dessa intresseavvägningar som är föremål för diskussion och debatt inom doktrin, forskning och inte minst rättsväsendet.

En intresseavvägning som engagerat mig i vidare bemärkelse, efter bland annat fördjupningskurser inom aktiebolagsrätt samt skadestånds- och försäkringsrätt på juristprogrammet, har varit ansvarsfördelningen i svenska aktiebolag och bolagsorganens användning av ansvarsförsäkringar.

Ansvarsfördelningen och ansvarsbestämmelserna i ABL har länge varit föremål för diskussion inom litteraturen. Det är regler som har stor påverkan på agerandet hos både bolagsledning och revisor i aktiebolag. Reglerna ligger inom ramen för aktiebolagets övergripande ändamål, vilka är att främja näringsverksamhet och underlätta bolagets organisation och ledning. Aktiebolagets regler syftar även till ett möjliggörande för aktieägare att övervaka bolagsledningens förvaltning av bolaget. Reglerna om aktiebolagets organisation utgör grunden och kompletteras med ansvarsfördelningen mellan bolagets befattningshavare.¹

Styrelseledamöter och VD kan bli ersättningskyldiga för de skador de tillfogar bolaget eller tredjeman enligt 29:1 ABL. Även revisorn i ett aktiebolag kan bli ansvarig för skador den orsakar genom uppsåt och oaktsamhet inom sitt uppdrag enligt 29:2 ABL. På senare år har rättsutvecklingen gått mot att det blivit vanligare att skadelidande parter stämmer revisorn, som får ett utvidgat ansvar, istället för styrelsen. Utvecklingen ges uttryck i ett uppmärksammat mål i hovrätten, Prosolvias domen, gällande revisorns skadeståndsansvar.²

¹ Svernlöv, "Styrelse och VD-ansvar i aktiebolag: en introduktion", upplaga 2, Norstedts juridik, 2012, s. 29 f.

² Svensson, "Prosolvias domen ökar skadeståndsriskerna för många", Tidningen Balans, 2013.

Även senare rättsfall har pekat på liknande rättsutveckling, där skadelidande i större utsträckning riktar sitt skadeståndsanspråk mot revisorn och revisionsbolaget, istället för att rikta anspråk mot styrelsen eller VD:n. Bergström & Samuelsson menar att ansvarsfördelningen mellan bolagsorganen är klar men att bolagsledningen, statsmakten och placerare ställer allt högre krav på att revisorer eliminerar oönskade beteenden i verksamheten.³ Det kan även förklaras genom att revisorer har ett lagstadgat krav på att teckna ansvarsförsäkring och att det på så sätt är möjligt att bli ersatt därigenom, till skillnad mot att vända sig till en oförsäkrad styrelseledamot som inte har kapital nog att ersätta skadeståndet. Tendenserna gör det rimligt att ställa sig frågan om rättsutvecklingen går mot att revisorns granskning får ett utvidgat ansvar samt rimligheten i det. Det är inte att förglömma att en bokföring som innehåller felaktigheter har upprättats i ett tidigare led, vilket aktiebolagslagen tar hänsyn till genom en uppdelad ansvarsfördelning.

1.2 Syfte och problemformulering

Uppsatsens syfte är att utreda hur det rättsliga ansvaret fördelas mellan styrelseledamöter, VD och revisor ur såväl ett aktiebolagsrättsligt som skadeståndsrättsligt perspektiv. Som utgångspunkt kommer funktionsfördelningen mellan bolagsorganen i ABL att belysas. Därefter kommer den rättsliga ansvarsfördelningen mellan bolagsorganen att utredas de lege lata. Genom att studera olika rättskällor avser uppsatsen att ge en fullständig bild av hur gällande rätt ser ut när det gäller ansvarsfördelningen i aktiebolag. Därefter kommer gällande rätt analyseras och slutsatser dras om hur rättsutvecklingen ser ut.

Uppsatsens centrala problemformuleringar lyder således:

- Hur ser det rättsliga ansvaret för revisorer, styrelseledamöter respektive VD ut i svenska aktiebolag?
- Går vi mot en rättsutveckling där revisorers ansvar utvidgas genom att de får ett bredare ansvar för fler frågor och/eller får ansvara för en större mängd skadeståndsanspråk jämfört med tidigare?

³ Bergström & Samuelsson, "*Aktiebolagets grundproblem*", upplaga 5, Norstedts juridik, 2015, s. 131.

1.4 Metod och material

Uppsatsen har utformats med en kritisk rättsdogmatisk metod för att studera ansvarsfördelningen de lege lata. Rättsdogmatisk metod är vanligast förekommande i rättsvetenskapliga arbeten och har som uppgift att fastställa gällande rätt. Genom denna metod kommer jag att beskriva gällande rätt och sedan systematisera och tolka den.⁴

Metodvalet bygger på att studera ett begränsat antal rättskällor i form av lagar, förarbeten, prejudikat och doktrin.⁵ De olika rättskällornas auktoritet kan definieras genom rättskällehierarkin, men även styrkan i de argument som förs fram kan vara relevant för analysen. Högst placerad är lagtext följt av förarbeten, domstolspraxis och doktrin.⁶ Metoden innehåller på så sätt inte empiriska undersökningar om exempelvis hur juridiska regler tillämpas i praktiken, utan avser utröna relevanta rättsreglers betydelse genom den information som ges i rättskällorna.⁷

För uppsatsens vidkommande är språket ett viktigt verktyg likväl som det är centralt att analysera de argument som förs vid tolkningen av rättsregler och rekvisit. De olika argumentationslinjernas styrka bidrar till att avgöra tolkningen för gällande rätt. Vilka argument som har större betydelse kan skiljas åt mellan olika rättsområde.⁸ På skadeståndsrättens område väger ofta de tre grundprinciperna om att skadeståndet är reparativt, distributivt och preventivt tungt.⁹

I denna uppsats belyses också till viss mån de brister som resonerats kring inom ämnet. Genom en kritisk rättsdogmatisk metod utökas syftet till att även innefatta kritik av den gällande rätt som framgår av den rättsdogmatiska metoden och presentera förslag på lösningar.¹⁰

⁴ Sandgren, "Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation", upplaga 3, Norstedts juridik, 2015, s. 45.

⁵ Sandgren, *a.a.*, s. 45 f.

⁶ Kleineman, "Rättsdogmatisk metod", i Korling & Zamboni (red.), "Juridisk metodlära", upplaga 2, Studentlitteratur, 2018, s. 38 ff.

⁷ Kleineman, 2018, s. 24 ff.

⁸ Kleineman, 2018, s. 29 f.

⁹ Hellner J. & Radetzki M., "Skadeståndsrätt", upplaga 10, Norstedts juridik, 2018, s. 37 ff.

¹⁰ Kleineman, 2018, s. 40 f.

Vid sidan om den kritiska rättsdogmatiska metoden kommer jag även använda mig av artiklar, undersökningar samt liknande material för att ge infallsvinklar utanför rättskällorna och berika analysen. Exempelvis har jag under avsnitt 4.3 valt att presentera studier gjorda av Trygg Hansa gällande användande av företagsförsäkringar och ansvarsförsäkringar. Som alltid vid undersökningar bör de siffror som presenteras beaktas med viss försiktighet, då resultaten utgör stickprov och kan påverkas utifrån hur frågorna har ställts och vad frågeställarens syfte med undersökningen är. Trots det anser jag att informationen tillför uppsatsen något då den belyser den praktiska problematik som finns vid utkrävande av ansvar.

Den kritiska rättsdogmatiska metoden och avvikelser från den innehåller således brister som går att kritisera, exempelvis i fråga om tillförlitlighet, relevans och de resultat som uppsatsen resulterar i. Frågeställningarna avser därför vara relevanta så att uppsatsens slutsatser blir tillförlitliga och intressanta. För att få så korrekta slutsatser som möjligt kommer material att hanteras och redovisas med en konsekvent tydlighet.¹¹

Urval av rättspraxis som behandlas i uppsatsen har skett delvis utifrån vilka som är refererade i doktrin, dels rättsfall som har fått större medialt utrymme. Rättsfall behandlar på endera sätt ansvarsfrågan mellan styrelse, VD och revisor. Sökandet efter rättspraxis har försvårats av att flera mål avgörs genom skiljedom, vilka är svåra att få tag på med hänsyn till sekretess. Av den anledningen behandlar uppsatsen enbart mål som avgjorts i allmän domstol och drar slutsatser utifrån dessa. Det innebär också att det blir svårare att få en helhetsbild över praxis vad gäller ansvarsfördelningen. HD har endast avgjort ett fåtal mål som ofta handlar om bevisfrågor och en stor del av den praxis som refereras till således består av tingsrätts- och hovrättsdomar. Den rättspraxis som finns tycks däremot på många sätt vara entydig, om än med olika infallsvinklar, vilket stärker de slutsatser som dras i uppsatsen.

1.5 Avgränsningar

Uppsatsen syftar till att studera svenska aktiebolag och svensk rättsutveckling, varpå utländsk rätt endast nämns i undantagsfall.

¹¹ Lundahl U. & Skärvad P-H., "Utredningsmetodik", upplaga 4, Studentlitteratur, 2016, s. 119.

Uppsatsen kommer främst utgå från de skadeståndsregler som finns i 29 kap. ABL, SkL och allmänna skadeståndsprinciper. Denna avgränsning grundar sig i att det är ansvarsreglerna i 29 kap. ABL, tillika allmänna skadeståndsprinciper, som majoriteten av tvister samt diskussioner i doktrin består av.¹²

En avgränsning görs även mot de aktiebolag som inte är underkastade revisionsplikt. Denna avgränsning är logisk till följd av att uppsatsen ska studera ansvarsfördelningen mellan styrelse, VD och revisor i ett aktiebolag, då dessa aktiebolag inte har någon revisor.

Ansvarsförsäkringar kommer att studeras i huvudsak utifrån dess betydelse för ansvarsskador för VD, styrelseledamöter och revisorer. Av den anledningen kommer det försäkringsrättsliga perspektivet endast nämnas kortfattat.

Ett aktiebolag kan ha styrelsesuppleanter. Deras funktion och skadeståndsansvar kommer inte att belyses närmare med hänsyn till uppsatsens omfattning.

De flesta rättsfall som konkursbo väcker, innehåller en straffrättslig talan kombinerat med ett yrkat skadestånd. Med hänsyn till uppsatsens syfte kommer däremot inte det straffrättsliga ansvaret att behandlas utan fokus ligga på det skadeståndsrättsliga ansvaret.

1.6 Forskningsläge

Forskningsläget är relativt gott vad gäller ansvarsfördelningen i aktiebolag. Eftersom ansvarsreglerna i 2005 års aktiebolagslag ursprungligen konstruerades som helhet i 1944 års lag, har de hunnit bearbetas såväl i doktrin som i praxis. Inom litteraturen finns det många kritiker genomgående till hur ansvaret ska fördelas mellan olika befattningshavare, men också vilka skadelidande som ska ha rätt till endera direkt eller indirekt skada. Litteraturen är däremot ofta samstämmig i hur ansvarsreglerna bör tolkas.

Aktiebolagsrätten är något som påverkar en lång rad företag och är föränderlig i en internationell värld. Av den anledningen utvecklas också rätten ständigt och lämnar utrymme

¹² Se Svernlöv, 2012, s. 92.

för nya tolkningar, vilket i sin tur lämnar utrymme för vidare forskning. Rättsutvecklingen medför också att det ständigt kommer nya rättsfall som skapar nya prejudikat, vilket lämnar utrymme för vidare forskning inom ämnet. Inom rättspraxisen finns välkända rättsfall, så som Prosolvia, BDO och HQ AB som har gett vägledning inom rättsområdet. Däremot avgörs flera tvister i skiljedomstol, vilket till viss del begränsar insynen i rättstillämpningen.

1.7 Disposition

Uppsatsen redogör initialt för aktiebolaget som organ, de olika bolagsorganen och deras funktion inom bolaget. I anknytning till detta belyses även årsredovisningen samt dess syfte och funktion. Därefter utreds ansvarsreglerna i ABL för styrelseledamot, VD och revisor, de olika skadekategorierna som följer av lagen och allmänna skadeståndsrättsliga principer. De aktiebolagsrättsliga rekvisiten och skadeståndsrättsliga villkoren för att en skada ska vara ersättningsbar presenteras och utreds. I anslutning till detta presenteras rättspraxis som haft särskilt stor påverkan på inriktningen av gällande rätt.

I det fjärde avsnittet presenteras ansvarsförsäkringen och på vilket sätt den skiljer sig åt mellan revisor, styrelseledamot och VD. Avsnittet tar också upp vilken påverkan en ansvarsförsäkring kan ha på den enskilda personen och inte minst för den skadelidande.

Avsnitt fem består av en analys av den insamlade datan, som med hjälp av perspektivet ska kunna diskutera rättsutvecklingen och besvara frågeställningarna för att avslutningsvis resultera i en slutsats i sjätte avsnittet.

2 Aktiebolag som organisation

2.1 Inledning

Aktiebolag är en bolagsform som på flera sätt särskiljer sig från övriga bolagsformer. Ett aktiebolag är en juridisk person vars aktieägare som huvudregel saknar personligt ansvar. De rättigheter och skyldigheter som finns åvilar istället bolaget själv. I egenskap av juridisk person krävs det en beslutsorganisation inom bolaget. Det är upp till aktieägarna att påverka bolagets förvaltning, bland annat genom att delta och rösta vid bolagsstämman - däremot är bolaget självständigt i förhållande till ägarna. Med det medförs ett intresse för aktiebolagets styrelse att beakta och skydda bolagets intresse såväl som övriga intressenter inom ABL.¹³

Bolagsstyrningssystemet inom aktiebolagsrätt bygger på den klassiska rättskällehierarkin som utgår ifrån lag, praxis, förarbeten och doktrin. Då stora delar av aktiebolagsrätten inte är lagreglerad fyller praxis en särskilt stor roll för att täcka in delar av rätten. Rättskälla av störst betydelse för aktiebolagsrätten är ABL.¹⁴ Inom ABL finns det flera regler som förklarar aktiebolagets organisation. Ett syfte med dessa är att skydda bolagets intressenter, såväl inom som utom bolaget. I stort går det att dela upp regelverket i två delar, den formella organisationen och reglerna kring bolagsorganen och deras funktion.¹⁵

Ansvar i den svenska aktiebolagsrätten brukar fördelas mellan fyra bolagsorgan. Dessa utgörs av det högst beslutande organet i form av stämman, styrelse, VD och revisor.¹⁶

2.2 Bolagsstämman

ABL:s struktur bygger på en funktionsfördelning mellan styrning genom aktieägarna och den operativa ledningen. Bolagsstämman är det högsta organet i ett aktiebolag. Stämman fastställer bolagsordningen och tar en del strategiska beslut, exempelvis som att utse bolagets styrelse. Ett

¹³ Moberg, Valentin & Åkersten, *“Bolagsrevisorn: oberoende, ansvar, tystnadsplikt”*, upplaga 4, Norstedts juridik, 2014, s 24 f.

¹⁴ Stattin, *“Bolagsorgan och bolagsstyrning: en lärobok”*, Uppsala universitet, 2008, s. 25.

¹⁵ Stattin, *“Bolagsorgan och bolagsstyrning”*, 2008, s. 31.

¹⁶ Jfr 7-9 kap. ABL.

aktiebolags makt och kompetens kan ofta direkt eller indirekt härledas från stämman.¹⁷ Stämman anses ha en rest- eller residualkompetens som innebär att den är kompetent i alla frågor som inte går under ett annat bolagsorgans exklusiva kompetens.¹⁸

Stämman sammanträder sällan och det är styrelsen som är ansvarig för de övergripande förvaltningsbesluten gällande organisation, redovisning, verksamhetens inriktning med mera. För att kunna fullgöra sitt uppdrag behöver styrelsen tilldelas en exekutiv kompetens som möjliggör rätten att teckna bolagets firma. Styrelsen ges oftast också rätten att utse en VD som kan leda bolaget operativt alltmedan styrelsens uppgifter i övrigt i huvudsak är kontrollerande. Styrelsens riktlinjer sätts utifrån bolagsordningen och stämmodirektiv.¹⁹

I samband med fastställande av balansräkning kan stämman också fatta beslut om ansvarsfrihet för såväl styrelsens ledamöter som VD. Ansvarsfriheten är individuell och kan ges till enskilda ledamöter. Innebörden av ansvarsfriheten är att bolaget godkänner vederbörandes förvaltning och avstår från att rikta skadeståndsanspråk gentemot personen. Motsatsvis innebär avsaknaden på avtalsfrihet att det finns möjlighet att rikta skadeståndsanspråk mot respektive styrelseledamot eller VD.²⁰ Vid beviljad ansvarsfrihet innehåller lagen även ett skydd för minoritetsaktieägare. Enligt 29:7 ABL kan en minoritet som representerar 1/10 av samtliga aktier ha rätt att rikta anspråk mot styrelse och VD, även om majoriteten inte vill göra det. Denna regel hindrar således att ansvarsfrihetsbeslut från en majoritet får rättsverkningar som begränsar minoritetens rätt till anspråk vid skada.

2.3 Styrelsen

2.3.1 Inledning

Det organ som vanligtvis bereder stämmans beslut är styrelsen. En styrelse i ett publikt bolag ska bestå av minst tre ledamöter, 8:46 ABL. För privata aktiebolag räcker det att styrelsen består av en eller två ledamöter såvida det finns minst en suppleant, 8:1 1st. ABL och 8:3 1st. ABL. När någon utses till styrelseledamot, styrelsesuppleant, VD eller vice VD ska anmälan ske till

¹⁷ Sandström, "Svensk aktiebolagsrätt", upplaga 6, Wolters Kluwer, 2017, s. 180 f.

¹⁸ Rodhe, "Rodhes aktiebolagsrätt", upplaga 25, Norstedts juridik, 2018, s. 155.

¹⁹ Sandström, 2017, s. 181.

²⁰ Rodhe, 2018, s. 215 f.

Bolagsverket för registrering enligt 8:32 1st. ABL. Det är först när en sådan registrering har inkommit till verket som den utsedda får den behörighet och det ansvar som följer av uppdraget, 8:13 1st. ABL.²¹ Styrelseledamoten kan entledigas när som helst och utan angivande av skäl enligt 8:14 1st. ABL. På samma sätt kan styrelseledamot avgå när som helst på egen begäran. Ytterligare ett sätt där ett styrelseuppdrag upphör är om styrelseledamoten blir obehörig. Om en styrelseledamots uppdrag upphör ska även detta anmälas till Bolagsverket vid den tidpunkt som angetts i beslutet, 8:14 2st. ABL.

Styrelsen svarar enligt 8:4 1st. ABL för den övergripande organisationen och förvaltningen av bolagets angelägenheter. Det ligger inom styrelsens ansvar att kontinuerligt bedöma bolagets ekonomiska situation. Inom ramen för detta ska styrelsen se till att bolagets bokföring, medelsförvaltning och övriga ekonomiska angelägenheter sköts på ett betryggande sätt. Styrelsens viktigaste uppgift är att leda företagets verksamhet på ett så framgångsrikt sätt som möjligt.²²

2.3.2 Förvaltningen

En av styrelsens viktigaste arbetsuppgifter är att sköta förvaltningen och bolagets angelägenheter. Det är bolagsstämman som överlämnar skötseln av angelägenheterna till styrelsen och eventuellt den verkställande direktören. Styrelsen ska följa de riktlinjer och föreskrifter som stämman meddelat så länge det inte sker i strid mot ABL eller bolagsordningen enligt 8:41 2st. ABL. Stämmans direktiv får däremot endast ske i den utsträckning att inte styrelsens ställning urholkas.²³

Som ett resultat av stämmans bemyndigande, är det styrelsen som ansvarar för att förhindra att misstag och felaktigheter sker fram till nästa stämma.²⁴ Det huvudsakliga fokuset avser bolagets organisation och ekonomistyrning. Då aktiebolag kan skilja sig på en mängd sätt finns det däremot inte en klar ram för exakt hur förvaltningen ska gå till. Grunden för arbetets riktning formas istället genom normer som skapas i interna måldokument och de regler som ABL ställer upp. Bolagsordningen anger vilken verksamhetsinriktning företaget har, likväl som det finns

²¹ Rodhe, 2018, s. 177.

²² Svernlöv, 2012, s. 31.

²³ Rodhe, 2018, s. 154 f.

²⁴ Sandström, 2017, s. 219.

regler om hur och när en bolagsstämma ska ske, hur en VD ska arbeta och liknande regler som kan tolkas direkt eller analogt.²⁵

Styrelsen har trots ABL:s funktionsindelning vetorätt i förhållande till bolagsstämman i två frågor. Enligt 18:1 2st. ABL får inte vinstutdelning ske till ett större belopp än vad styrelsen har föreslagit eller godkänt. Det andra undantaget finns i 20:3 ABL som stadgar att återbetalning till aktieägare eller avsättning till fri fond endast får ske efter förslag eller godkännande av styrelsen.²⁶

2.3.3 Tillsyn

Det är enligt 8:4 ABL styrelsen som ska se till att organisationen är personell och lämplig för den verksamhet som företaget bedriver. Styrelsen måste med andra ord se till att bibehålla en allmän bild över företagets organisation och en plan för hur företaget ska kunna övervakas. Kraven på kontroll från styrelsen anses högre i det fall som bolaget har en mindre ekonomi eller i det fall som bolaget driver en riskfylld verksamhet. På samma sätt anses kraven minska när företaget har fler anställda eller en omfattande verksamhet. Enligt ABL är det viktigaste att organisationen utformas så att den är överblickbar och att kvalitet kan säkerställas. I fråga om kontroll lyfts det som särskilt viktigt att ha kontroll på den personal som är ansvarig för bokföring och redovisning. Följaktligen ställs också kraven på intern kontroll högre i publika bolag.²⁷

I 8:4 ABL framgår det även att styrelsen ska ha ett helhetsgrepp om bolagets ekonomistyrning. Det är upp till styrelsen att granska VD och ledning vad gäller redovisningen, och i det fall som en sådan saknas är det styrelsen själv som hålls ansvarig. Styrelsen är ytterst ansvarig för att se till att bolagets kapital från finansärer och aktieägare förvaltas väl och används på bästa sätt. Den ska även se till att den löpande ekonomin sköts och kontrollera hur bolagets tillgångar och skulder utvecklas.²⁸ Den löpande kontrollen över bokföringen kan tillfredsställas genom att styrelsen anlitar en revisor till att granska VD:ns arbete med bokföringen.²⁹

²⁵ Sandström, 2017, s. 222.

²⁶ Rodhe, 2018, s. 155 f.

²⁷ Sandström, 2017, s. 222 ff.

²⁸ Sandström, 2017, s. 223.

²⁹ Prop. 1975:103, s. 376.

2.3.4 Rapportering

För att kunna upprätthålla effektiva kanaler såväl internt som externt behöver styrelsen i hög grad planera och skapa kontroll. Regler om rapportering följer av 8:5 och 8:46 a-b ABL och är tydliga vad gäller rapportering till styrelsen såväl som vilka direktiv som ska ske från styrelsen. Dessa regler utgör grunden för den interna kontrollen av bolaget. Även om reglerna främst avser publika bolag är det även mycket som privata bolag påverkas av. Genom denna kontroll ska styrelsen kontinuerligt granska viktiga nyckeltal i bolaget, såväl som likviditet, försäljning, kostnader, risker och så vidare. Även här förväntas bolag med större risker eller oklar verksamhetsplan rapportera till styrelsen i större utsträckning.³⁰

All information och angelägenheter som såväl styrelseledamöter och VD har kännedom om angående bolaget måste vårdas med stor omsorg. Även om inte ABL innehåller någon uttrycklig regel om tystnadsplikt, förväntas ändå dessa att vara skyldiga att iaktta försiktighet och tystnad gällande information som kan skada bolaget. Om information som skadar bolaget sprids riskerar i annat fall styrelseledamot eller VD att utsättas för en skadeståndsprövning enligt ABL:s ansvarsregler.³¹

En annan viktig uppgift för styrelsen är att se till att kommunikationen från bolaget utåt är korrekt och tillförlitlig. Det är av stor vikt att intressenter i bolaget får ta del av vad som sker i bolaget och hur det utvecklar sig. Förutom aktieägarna kan intressenter bestå av leverantörer och kunder, anställda, organisationer och liknande som vill ha en nyanserad och fullständig bild av hur bolagets finansiella ställning och utveckling ser ut.³²

2.3.5 Arbetsdelegering

I 8:4 4st. ABL framgår det att styrelsen kan delegera arbetsuppgifter till en eller flera styrelseledamöter alternativt någon annan. Styrelsen ska fortlöpande kontrollera de arbetsuppgifter som delegeras och med omsorg bedöma ifall delegationen kan upprätthållas.³³ För styrelser i publika bolag ska det finnas en skriftlig arbetsordning som fastställs varje år, 8:46

³⁰ Sandström, 2017, s. 224 f.

³¹ Rodhe, 2019, s. 181.

³² Stattin, "*Bolagsorgan och bolagsstyrning*", 2008, s. 48 ff.

³³ Sandström, 2017, s. 226.

a ABL. Några liknande krav finns inte för privata bolag. Ur arbetsordningen ska flera detaljer kring styrelsens arbete framgå, exempelvis hur ofta styrelsen ska sammanträda och i vilken utsträckning som styrelsesuppleanter ska kallas och förväntas delta i styrelsearbetet. Det ska vidare framgå hur arbetsfördelningen mellan styrelseledamöterna ser ut. En uppdelning blir aktuell i det fall som det finns en kommitté som förväntas bereda särskilda frågor, i styrelsen exempelvis en revisionskommitté. Utöver dessa krav är bolaget fritt att själv bestämma hur arbetsordningen ska se ut.³⁴ Ursprunget till dessa regler grundar sig i den problematik som finns kring styrelseledamöters kollegiala beslutsform vid uppkomna skadesituationer. Genom att redogöra för arbetsordningen ska det vara lättare att fastställa en enskild ledamots ansvar för respektive beslut.³⁵

2.4 VD

2.4.1 Inledning

För publika bolag finns det ett krav på att det ska finnas ett ledningsorgan i form av VD under styrelsen, vilket följer av 8:27 och 8:50 ABL. Det är även möjligt att anställa en VD i privata aktiebolag om styrelsen vill, även om det inte föreligger något lagkrav. Om det ska finnas en VD i ett bolag, ska denna utses av styrelsen.³⁶

Som ett led i att undvika att oseriösa människor utses till styrelseledamot eller VD i aktiebolag, innehåller ABL begränsningar i 8:12 och 8:32 ABL. Dessa stadgar att en person som inte avser ta del i den verksamhet som ankommer dem enligt ABL, inte får utses till styrelseledamot eller VD. Undantag för styrelseledamöter kan göras om det finns godtagbara skäl. Exempelvis kan det vara om man i ett fåmansbolag utser en eller ett par anhöriga för att uppfylla lagkravet om minsta antal styrelseledamöter. Det får däremot inte ske för att vilseleda en affärstransaktion eller på annat sätt kringgå ABL:s regler. Motsvarande gäller om en styrelseledamot under samma omständigheter bidrar till utnämmandet av en VD. För att ytterligare betona allvaret i att kringgå denna regel är förbudet kopplat till en straffsanktion i 30:1 3st. ABL.³⁷

³⁴ Rodhe, 2018, s. 156.

³⁵ Sandström, 2017, s. 226 f.

³⁶ Sandström, 2017, s. 230.

³⁷ Rodhe, 2018, s. 176 f.

2.4.2 Förvaltningen

En VD:s beslutsrätt begränsas till den löpande förvaltningen i enlighet med 8:29 ABL. På samma sätt har en VD:s kompetens begränsats till löpande rättshandlingar, vilket kan ställa till det beträffande relationen till tredje man.³⁸

Definitionen av den löpande förvaltningen är inte entydig och självklar utan kan variera på många sätt. Medan styrelsen i aktiebolag sammanträder sporadiskt, är en VD ständigt närvarande i bolagets dagliga arbete. Styrelsen har därför begränsade möjligheter att följa driften och dess förpliktelser är därför snarare att se till att VD:n fullgör sina åligganden. Rutinmässiga och mer vardagliga beslut anses därför ligga inom ramen för den löpande förvaltningen, medan beslut av mer extraordinär eller omfattande karaktär normalt ska beslutas av styrelsen.³⁹ Som mer ordinära arbetsuppgifter hör bland annat ingående av avtal med leverantörer och kunder samt avtal om anställning av befattningshavare i bolagets tjänst. Även i fråga om ingående av dessa typer av avtal, ska deras innehåll och tidsrymd falla inom vad som är sedvanligt för bolaget. Viktiga prejudikat gällande löpande förvaltningen återfinns i rättsfallen NJA 1958 s. 186 och NJA 1968 s. 375.⁴⁰

Vilken bransch som bolaget befinner sig i är ytterligare en försvårande faktor vid bedömning av vad som anses ordinärt eller inte. Det som är ordinärt i en bransch är extraordinärt i en annan. Av den anledningen måste bedömningen göras utifrån vad som är ordinärt, sett till verksamhetens art och verksamhetens storlek. Omständigheter såsom vilka belopp beslutet rört sig om, tidsfaktorer och bolagsspecifika mönster för arbetsfördelningen kring VD påverkar även bedömningen. Det är först vid beaktande av alla dessa faktorer som en korrekt bedömning av vad som ses som den löpande förvaltningen kan göras. Det resulterar också i att begreppet kan bli väldigt omfattande och begränsat beroende på dess tolkning.⁴¹

Utanför den löpande förvaltningen ger även 8:29 2st. ABL VD:n möjlighet att vidta åtgärder som är av ovanligt slag eller har stor betydelse för bolaget utan styrelsens samtycke. Förutsättningarna är däremot att ett avvaktande av styrelsens besked skulle vara av olägenhet

³⁸ Sandström, 2017, s. 232.

³⁹ Sandström, 2017, s. 232.

⁴⁰ Prop 1975:103, s. 375.

⁴¹ Sandström, 2017, s. 232.

för bolagets verksamhet. Dessutom måste VD:n i sådana fall underrätta styrelsen skyndsamt om åtgärden.⁴²

2.4.3 Tredjemansskydd

Som ett resultat av de situationer som kan uppstå till följd av de oklara behörighetsreglerna i 8:29 ABL har lagstiftaren skapat ett tredjemansskydd i 8:42 ABL. Paragrafen stadgar delvis att styrelsen, en enskild firmatecknare eller VD:n inte kan binda bolaget till en rättshandling som denna har ingått obehörigt. Denna regel är en särskilt viktig skyddsregel för aktieägarna och övriga intressenter, vilket också är anledningen till att olika stora beslut bör fattas på olika hög nivå.⁴³

Eftersom en VD kan vidta åtgärder som är av osedvanlig beskaffenhet eller stor betydelse utan styrelsens samtycke i enlighet med 8:29 2st. ABL, finns det en möjlighet för VD:n att binda bolaget. Som utomstående motpart kan det vara svårt att avgöra huruvida en VD agerar inom sin behörighet. Som en följd har en skyddsregel tillkommit även för dessa motparter i 8:42 1st. ABL. Om en VD agerar utanför sin behörighet måste bolaget kunna visa att motparten insåg eller borde ha insett behörighetsöverskridandet. I annat fall är bolaget bundet till VD:ns rättshandlande, vilket i sak överensstämmer med gällande rätt kring ond tro.⁴⁴

2.5 Revisor

2.5.1 Inledning

För aktiebolag är revisionsplikt en huvudregel enligt 9:1 1st. ABL. I samma paragraf 2st. lämnas däremot utrymme för ett bolag att välja att inte ha en revisor genom att ta in en så kallade frihetsklausul i bolagsordningen. För att få göra det och undgå revisionsplikten får bolaget uppfylla maximalt ett av tre kriterier som ställs upp i 9:3 3st. ABL. Det första är att medelantalet anställda i bolaget under vart och ett av de senaste två räkenskapsåren har uppgått till mer än tre. Andra kriteriet är att bolagets redovisade balansomslutning för vart och ett av de två senaste

⁴² Sandström, 2017, s. 232 f.

⁴³ Prop. 1993/94:196 s. 169.

⁴⁴ Prop. 1993/94:196 s. 169.

räkenskapsåren uppgått till mer än 1,5 miljoner kronor. Som tredje kriterium ska bolagets redovisade nettoomsättning för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren ha uppgått till mer än tre miljoner kronor. Även moderbolag kan slippa revisionsplikten om koncernen som helhet uppfyller som mest två av de tre kriterierna enligt 9:1 4st. ABL.

En revisor fyller en viktig roll för de bolag som ligger under revisionsplikt. En revisor är ett kontrollerande bolagsorgan enligt ABL som även fyller en viktig roll för många samhällsintressen. Revisorn väljs av bolagsstämman enligt 9:8 ABL, vilket kan ge utrymme för diskussion. Revisorns oberoende kan ifrågasättas utifrån minoritetsägarnas perspektiv då de kan anse att revisorn agerar utifrån majoritetsägarnas bästa. För att minska denna problematik framgår det därav av såväl 9:1-2 som 9:8 ABL att ett bolag ska ha minst en revisor. Det finns även möjlighet att utse en minoritetsrevisor hos Bolagsverket i 9:9 ABL såvida minst en tredjedel av alla bolagets aktieägare står bakom beslutet, eller minst en tredjedel av de närvarande under bolagsstämman där revisorsvalet sker. Denna problematik bör däremot tonas ned då revisorns oberoende är grundläggande för dess verksamhet. De intressenter som finns i form av ägare, borgenärer och andra aktörer som är intresserade av verksamheten måste kunna utgå från att revisorsorganet sker på ett kontrollerande och korrekt sätt vid sin granskning och rapportering av uppgifter.⁴⁵

2.5.2 God redovisningssed

En revisor förväntas utöver de lagregler som finns även följa god redovisningssed. Begreppet har länge ansetts utgöra normgivningens allmänna grund. Enligt förarbetena till ÅRL anses en god redovisningssed bestämmas mot bakgrund av ”faktiskt förekommande praxis hos en kvalitativt representativ krets av bokföringsskyldiga”.⁴⁶

FAR:s riktlinjer kring vad som utgör och format god redovisningssed är all lagstiftning, praxis samt alla rekommendationer från Redovisningsrådet, Finansinspektionen och Bokföringsnämnden tillsammans. FAR specificerar definitionen enligt ”en skyldighet att följa lagen och de redovisningsprinciper som anges i lagen. Särskild betydelse tillmäts också

⁴⁵ Sandström, 2017, s. 283 f.

⁴⁶ Prop. 1995/96:10, s. 181.

allmänna råd och rekommendation av normgivande organ som Redovisningsrådet och Bokföringsnämnden”.⁴⁷

Den faktiska innebörden i god redovisningssed ändrar sig över tid men synen på begreppet tycks inte ha förändrats sedan tillkomsten av ÅRL. Termen god redovisningssed är etablerad i svensk rättspraxis även om internationella normgivare på sikt kan komma att förändra innebörden av definitionen.⁴⁸

2.5.3 Revisorns kompetens och oberoende

Som nämnt är en revisors kompetens central för många intressenter. Vad som gör en revisor duktig är däremot inte helt enkelt. Lagregler i såväl ABL som revisorslagen tar sikte på revisorns kompetens och oberoende, vilka skapar ett flertal normer för vad som krävs för att bli en duktig revisor och hur en sådan bör bete sig. Som ett exempel lyfts obehörighetsgrunder för revisorer fram i 9:10 ABL, i vilka det framgår att en revisor ska kunna bära det ekonomiska ansvar som rollen kräver.⁴⁹

För att få vara revisor i ett aktiebolag krävs det däremot mer än ett gott omdöme. I 9:11 ABL finns ett kompetenskrav som bygger på att revisorn har den utbildning, kunskap och erfarenhet som krävs för uppgiften.

I 9:12 ABL görs en distinktion mellan godkända och auktoriserade revisorer. De bolag som uppfyller den så kallade 50/40/80-principen måste ha minst en utsedd auktoriserad revisor enligt 9:13 ABL. Principen ges uttryck i samma paragraf som stadgar att om bolaget uppfyller mer än ett av kriterierna så måste de ha auktoriserad revisor. Första kriteriet innebär att bolaget under vart och ett av de två senaste räkenskapsåren haft mer än 50 anställda i medelantal. Det andra kriteriet innebär att bolagets redovisade balansslutning för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren har uppgått till mer än 40 miljoner kronor. Som tredje kriterium ska bolagets redovisade nettoomsättning för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren ha uppgått till mer än 80 miljoner kronor. De gränsvärden som ställs upp innebär att reglerna

⁴⁷ FAR, Vägledning – Om årsredovisning i aktiebolag, 2013, s. 1214.

⁴⁸ Westermark, Årsredovisningslagen: kommentarer, normgivning och övrig vägledning, s. 276.

⁴⁹ Sandström, 2017, s. 287.

främst är aktuella för storbolag. Däremot kan kravet på en auktoriserad revisor drivas igenom oavsett, såvida ägare till minst en tiondel av aktiekapitalet väljer att begära det, enligt 9:16 ABL. Det finns även ett tidsbegränsat undantag för 50/40/80-principen som följer av 9:15 ABL, där Bolagsverket har möjlighet att utse en viss godkänd revisor i det fall som det finns särskilda skäl.⁵⁰

Revisorns oberoende återspeglas i 9:17 ABL där en lång rad jävsregler fungerar normerande för hur en revisor bör agera. Eftersom revisorn förväntas göra seriösa granskningar av bolaget förväntas densamma också kunna förhålla sig oberoende till bolagets affärer och obunden till företagets ledning.⁵¹ Allvaret betonas genom de omfattande jävsreglerna som även innebär att en revisor inte får ta på sig uppdraget ifall en byråkollega sköter grundbokföringen. Inte heller får en revisor inneha uppdrag ifall dess familjemedlemmar eller släktingar är organledamöter i bolaget. Reglernas syfte är inte i huvudsak säkerställa ifall oberoendet faktiskt rubbats utan snarare den normerande effekten av att en revisor inte ska hamna i en beroendesituation.⁵²

I 20-25 §§ revisorslagen förekommer det även föreskrifter om revisorns oberoende. Reglerna liknar på flera sätt de som finns i ABL och genomsyras av samma synsätt vad gäller oberoende och kompetens. En viktig skillnad finns vad gäller aktsamhetsstandard som kan vara av betydelse vid skadeståndsansvar.⁵³ Revisorns intressekonflikter ges uttryck i den så kallade analysmodellen som ålägger en revisor att avsäga sig sitt uppdrag om det föreligger omständigheter som gör att revisorns opartiskhet eller självständighet kan ifrågasättas. Eftersom situationer kan variera är gränsproblematiken omfattande, vilket underlättas genom att Revisorsinspektionen kan lämna ett förhandsbesked.⁵⁴

Revisorslagen ger även föreskrifter om att revisorn måste dokumentera sitt arbete skriftligen. Genom denna föreskrift förväntas rimligen revisorn fundera över sitt oberoende ännu en gång likväl som dokumentationen kan spela en viktig roll vid prövning av revisorns ansvar i enlighet med revisorslagen. Viktigt att poängtera är däremot att ett beroende i enlighet med revisorslagen inte utgör grund för ogiltighet enligt ABL.⁵⁵

⁵⁰ Sandström, 2017, s. 287 ff.

⁵¹ Sandström, 2017, s. 288.

⁵² Prop. 1975:103, s. 423 & Prop. 1997/98:99, s. 262-263.

⁵³ Sandström, 2017, s. 289.

⁵⁴ FAR, 2002, s. 2.

⁵⁵ Sandström, 2017, s. 289.

Revisorns kompetens har prövats i mål T 5756-06 då Städkompakt i Bromma AB väckte en skadeståndstalan mot revisorn SH. I målet ansåg bolaget att revisorn varit vårdslös i utförandet av sitt uppdrag och därför var skadeståndsskyldig gentemot bolaget. I det fall som SH ansågs skadeståndsskyldig skulle vidare prövas om styrelseledamoten TM också varit vårdslös och i så fall skulle ersätta skadan som den ursprungligt ansvarige. Bolagets ekonomichef TM2, som också var styrelseledamot och delägare, hade förvanskat bolagets bokföring. HovR menade att en revisor ska ha som utgångspunkt att räkenskaperna är korrekta i enlighet med god revisionsred. Likaså kan en revisor inte utgå ifrån att räkenskaperna upprättas på ett sätt som gynnar brottslig verksamhet. I sin bedömning av huruvida SH:s förfarande skett i strid med god redovisningsred gjorde HovR sin bedömning utifrån olika scenarier. Revisionen hade enlighet HovR på många sätt skett i enlighet med god redovisningsred, exempelvis i fråga om att granska kopior, stickprovskontroller som inte upptäckt utlandsbetalningar och felaktig bedömning av bolagets interna kontroll. Revisorn hade däremot underlåtit att anmärka en betalningsanmärkning som bolaget hade fått då det inte betalat skatt, vilket enligt HovR var i strid med god revisionsred. SH var därför skadeståndsansvarig. Eftersom HovR inte ansåg att TM var kompetent att ta hand om och bedöma bokföring ogillades däremot regresstalan mot honom.

2.5.4 Revisorns kontrollerande funktion

Revisorn ska kontrollera och granska bolagets bokföring och årsredovisning samt styrelsens och VD:ns förvaltning enligt 9:3 ABL. Granskningen ska ske med skepsis och den noggrannhet som god redovisningsred kräver. Med andra ord ska revisorn se till att organisationen, hushållningen och planeringen inom bolaget fungerar på ett önskvärt sätt. Revisorn har som uppgift i förvaltningsrevisionen att upptäcka om bolagets resurser används på ett sätt som kan aktualisera skadeståndsansvar.⁵⁶ Därigenom avser revisionen att skydda bolagets olika intressenter genom att anmärka och rapportera om överträdelser av lag eller bolagsordning.⁵⁷

Arbetsuppgifterna i 9:3 ABL ska ses som ett minimum för vad som förväntas av revisorn, däremot kan arbetsuppgifterna utvidgas av bolagsstämman enligt 9:4 ABL. Till skillnad mot

⁵⁶ Sandström, 2017, s. 282 ff.

⁵⁷ Bergström & Samuelsson, 2015, s. 131 f.

styrelsen, som ansvarar för planeringen och kontrollen av bolagets redovisning och förvaltning, ska revisorn se till att granska styrelsens kontroll av bolaget.⁵⁸

De höga krav som ställs på revisorns kontroll medför också en viss komplexitet. Bolag kan variera på åtskilliga sätt och revisorn måste sätta sig in i en stor mängd transaktioner, affärsinriktning, organisation och ledningssystem på relativt kort tid. Verksamheterna präglas också av mycket rättsregler och en internationell aspekt som ökar komplexiteten än mer. Det är av denna anledning som kraven ställs högt på revisorn i fråga om kompetens och erfarenhet. Samtidigt är det viktigt att poängtera att revisionen inte alltid tar sikte på enskilda affärshändelser utan ser till helheten och i synnerhet granskar styrelsens interna kontrollsystem.⁵⁹

På senare år har revisionsarbetet tenderat att fokusera alltmer på intern kontroll. Det har resulterat i att revisorn i större grad har valt att lita på bolagens egen granskning. Ett typexempel på denna tendens finns att hitta i HQ Bank-fallet, Stockholms tingsrätt mål nr T 9311-11. HQ AB var ett börsnoterat företag som bedrev bank och fondbolaget HQ-fonder. HQ Bank gjorde stora förluster på handel med derivat som realiserades under 2010. Finansinspektion drog tillbaka tillståndet för HQ Bank att driva bankverksamhet i augusti 2010 då de bland annat ansågs ha underskattat riskerna vid bedrivande av sin bankverksamhet. De främsta bristerna har avsett bankens värdering av optioner. Den värderingsmodell som banken använde ansågs inte heller förenlig med gällande regelverk. Kritik har också riktats mot en bristfällig resultatuppföljning. Det medförde att värdena i bolaget inte var rättvisande, något som inte heller uppmärksammats av bolaget eller dess revisorer.

I målet har HQ AB riktat talan om skadestånd och återbäring av vinstutdelningar under åren 2007-2009 mot bolagets före detta styrelse, revisor och dotterbolaget HQ Banks tidigare styrelse. Skadeståndsanspråket uppgick till 2,7 miljarder kronor plus ränta. Finansinspektionen anmälde såväl KPMG och de huvudansvariga revisorerna för åren 2008 och 2009 till tillsynsmyndigheten Revisorsinspektionen. Nämnden kom då fram till att revisorn ansågs ha fog att tro på att bankens riskavdelning och att de haft kontroll över värderingen av optionsportföljen. Nämnden riktade ingen kritik mot revisionen utan bedömde att den skett

⁵⁸ Sandström, 2017, s. 290.

⁵⁹ Sandström, 2017, s. 290 f.

enligt god revisionssed. Däremot gav Revisorsinspektionen den ansvarige revisorn en erinran för de brister som förelåg i revisionsdokumentationen. Detta uttalande ger uttryck för en förskjutning i synen på revisorns kontrollerande funktion.⁶⁰

TR kom fram till att den värderingsmetod som HQ Bank använde sig av var bristfällig tillika bankens värderingsrutiner. Av den anledning finns det en risk att bolagets värden inte har varit rättvisande. TR ansåg även att resultatuppföljningen varit bristfällig och att banken varit tillåtande i de risker som funnits i verksamheten. Likaså har optionerna i banken varit övervärderade i såväl 2008 och 2009 års årsslut. Därför bedömde TR att såväl styrelsen i HQ Bank, ordföranden i HQ Bank och revisorn under årsskiftet 2009/2010 borde ha förstått bristerna och således har agerat oaktsamt. Trots det ogillas skadeståndstalan då TR inte bedömde att det gick att bevisa ett tillräckligt tydligt samband mellan den uppkomna skadan som uppstod då Finansinspektionen drog in banktillståndet och oaktsamheten hos styrelsen och revisorerna. TR ogillade också yrkandena om återbäring av vinstutdelningen. HQ AB överklagade domen till HovR men valde senare att förlikas och någon ny prövning kom därför aldrig att ske.

2.5.5 Revisorns rapportering

Genom sitt förtroendeuppdrag har en revisor rätt att begära upplysningar av bolaget enligt 9:7 ABL. Upplysningskyldigheten möjliggör för revisorn att ta del av all nödvändig information för sin granskning. Med uppgiften följer en hög grad av sekretess. Revisorn omfattas av tystnadsplikt enligt 9:41 ABL. Tystnadsplikten gäller så länge bolaget kan ta skada och är således inte absolut. Revisorn måste därför ständigt göra en skadebedömning vid uttalande som berör bolaget.⁶¹

Revisorns uppdragsgivare är bolaget, vilket gör att sekretessen i stort gäller gentemot alla andra parter. Av den anledningen kan revisorn tendera att hålla inne på kritik mot bolaget med risk för att inte sprida hemligheter och förlora sitt uppdrag. Aktieägarnas rätt till information ges uttryck främst genom ett majoritetsbeslut på bolagsstämman. Däremot finns det en kompetensfördelning i 9:45 ABL där revisorns plikt att ge information på bolagsstämman inte

⁶⁰ Sandström, 2017, s. 291.

⁶¹ Sandström, 2017, s. 292 f.

får medföra väsentlig skada mot bolaget. Denna regel gör att revisorn teoretiskt sett inte bör uttala sig i extrema fall som kan påverka enskilda aktieägare.⁶²

2.5.5.1 Revisionsberättelse

Sekretessbestämmelserna till trots, så ställer 9 kap. ABL krav på revisorn att påtala missförhållanden i skriftliga rapporter. Den främsta rapporten är revisionsberättelsen. I denna rapport ska revisorn presentera det som denna funnit i samband med kontrollen av bolagets årsredovisning, enligt 9:5 och 9:28-38 ABL. I revisionsberättelsen belyses såväl bolagets redovisning som förvaltningen och företagens skatteuppbörd, enligt 9:3 och 9:31-34 ABL. Revisionsberättelsen ska finnas med i årsredovisningen och publiceras samtidigt enligt 8:14 ÅRL. I det fall som någon revisionsberättelse inte lämnas ska det istället finnas med en motivering till skälen för det.⁶³

Det går att diskutera huruvida revisionsberättelsen ger en rättvisande bild av bolagets resultat och ställning, vilket ska framgå enligt 9:31 ABL. Revisorn måste därför förtydliga att den följer lag, normer och god redovisningssed. Revisionsberättelsen ska även innehålla rekommendationer till bolagsstämman beträffande bland annat om stämman bör fastställa balans- och resultaträkning, disposition av vinst eller förlust, ge ansvarsfrihet för styrelse och VD, med mera, enligt 9:32-33 ABL. Om revisorn noterat några skadehändelser eller normavvikelser under sin granskning måste dessa noteras. Särskilt viktig belyses revisorns kommentar kring hur styrelsen och VD:n har hushållat med bolagets medel under räkenskapsåret. I 9:34 ABL förväntas även revisorn ta ställning till ifall bolaget fullgjort sina skyldigheter i fråga om en del skatteförfaranden. Trots långtgående krav på revisorns granskning förtydligar lagstiftaren revisorns skyldighet att upplysa aktieägarna om information som denne anser att de bör kännas vid i 9:35 ABL. Upplysningsskyldigheten står däremot i strid med tystnadsplikten i 9:41 ABL, vilket i praktiken kan medföra att revisorn är försiktig i sina uttalanden.⁶⁴

⁶² Sandström, 2017, s. 293.

⁶³ Sandström, 2017, s. 294 f.

⁶⁴ Sandström, 2017, s. 295.

Revisionsberättelsen fyller således en viktig funktion i fråga om skadeståndskrav bör väckas mot styrelseledamöter eller VD. Den är även av relevans vid bedömning av revisorns eget ansvar. Revisorn utsätts för hög press då denne tvingas ta ställning till en lång rad sakfrågor och kommentera och rapportera eventuella missförhållanden. Revisionsberättelsen kan därför användas för att visa på försumbarhet i revisorns granskning, vilket kan leda till skadestånd och andra påföljder.⁶⁵

Vikten av revisionsberättelsens betydelse ges uttryck för i målet T 4919-07 i Svea hovrätt där banken VTB väckte en skadeståndstalan mot revisionsbyrån KPMG och den ansvariga revisorn AS. Revisorn hade upprättat en ren revisionsberättelse för bolaget Boksas under räkenskapsåret 16 november 1993 - 31 december 1994. VTB ansåg att det fanns allvarliga brister i Boksas redovisning och ansåg att AS hade varit vårdslös och således orsakat banken skada. HovR kunde konstatera att det fanns en del ombokningar och anmärkningsvärda transaktioner särskilt i förhållande till Ryssland. Det innefattar exempelvis krav på förskottsbetalningar och att det enbart var några utvalda bolag som tilläts exportera metaller. I HovR bedömdes det att KPMG hade visat på de svårigheter som fanns och eftersom VTB var en rysk bank förväntades dessa vara medvetna om de svårigheter som fanns i förhållande till landet. Av den anledningen ansåg inte HovR att VTB borde ha fäst full tillit till revisionsberättelsen och bokföringen. HovR tog vidare ställning till om bristerna borde ha upptäckts och om revisorn i sådana fall varit vårdslös som inte hade anmärkt på bristerna. I en samlad bedömning ansåg HovR att revisorns revision varit grundlig och omsorgsfull och skett i enlighet med god revisions sed. VTB:s skadeståndstalan bifölls därför inte.

Frågan aktualiserades även i Svea hovrätts mål T 3563-11 då minoritetsaktieägarna väckte talan mot styrelseledamoten, GJ, och mot dödsboet efter bolagets revisor, NAJ, enligt 15:1 ABL.⁶⁶ Talan mot GJ riktades för bolagets räkning. HovR ansåg att en del närståendetransaktioner som GJ hade utfört var i strid med ABL då han varit jävig under beslutssituationerna. Inte heller kunde GJ visa att det förelåg några verkliga kostnader bakom en del av de aktuella fakturorna, vilket gjorde att HovR bedömde att GJ var skadeståndsskyldig.

⁶⁵ Sandström, 2017, s, 295 f.

⁶⁶ Motsvarar nuvarande 29:1 ABL.

För revisorns vidkommande berörde skadeståndstalan räkenskapsåren 2000 och 2001. Under år 2000 hade NAJ, trots de aktuella närståendetransaktionerna, lämnat en ren revisionsberättelse. Dödsboet menade att revisorn var medveten om transaktionerna men inte hade anmärkt om dem då han inte ansåg att de omfattades av jävsbestämmelserna i ABL. Några bevis för dödsboets invändning fanns dock inte. HovR ansåg därför att revisorn varit vårdslös. Vidare krävs ett orsakssamband för att skadeståndsskyldighet ska föreligga. Under målets gång fanns det inget som visade att revisorns underlåtenhet att anmärka i revisionsberättelsen skulle ha haft någon påverkan på vare sig skadans uppkomst eller omfattning. För år 2001 hade revisorn dessutom gjort en anmärkning i revisionsberättelsen. HovR bedömde därför att anmärkningen var godtagbar vare sig revisorn hade ansett att ansvarsfrihet kunde beviljas eller ej. Av den anledningen ansågs inte revisorn vårdslös. Någon skadeståndsskyldighet förelåg därför inte för revisorns dödsbo då det saknades orsakssamband för räkenskapsåret 2000 och oaktsamhet för räkenskapsåret 2001.

2.5.5.2 Extraordinär rapportering

Om revisorn noterar en anmärkningsvärd transaktion i sin granskning måste revisorn ta ställning till ifall det är något som ligger inom revisorns uppdrag. Om det gör det så bör saken antingen rapporteras eller diskuteras informellt. Är det ett allvarigare problem bör det möjligtvis vara något som lyfts i revisionsberättelsen. Däremot behöver det inte alltid behöva gå så långt.⁶⁷

Som alternativ kan revisorn använda sig av extraordinära rapporter. Enligt 9:39 ABL har revisorn möjlighet att framställa en erinran till styrelsen eller VD:n som ska antecknas i ett protokoll eller en anteckning och tas upp på ett sammanträde inom fyra veckor. I värre fall när det rör sig om brottsmisstanke, ska revisorn underrätta styrelsen utan oskäligt dröjsmål enligt 9:42-43 ABL. Vid allvarigare brottsmisstankar ska revisorn dessutom underrätta åklagare inom fyra veckor efter att styrelsen blivit underrättade såvida inte problemet redan avhjälpes, en anmälan hos åklagare eller polis redan finns eller om brottet är av mindre karaktär, enligt 9:44 ABL. Enligt samma paragraf behöver revisorn efter en underrättelse till åklagaren dessutom pröva om han eller hon ska avgå från sitt uppdrag. Genom att revisorn vänder sig till

⁶⁷ Sandström, 2017, s. 297.

styrelsen i första hand kan relationen mellan bolaget och revisorn förbli central, likväl som revisorn inte riskerar att bryta mot sin tystnadsplikt.⁶⁸

2.6 Årsredovisningen

En årsredovisning är en dokumentation av affärshändelser i förfluten tid. Årsredovisningen är en rapport som består av fyra delar med sammanställning av fakta från både den löpande bokföringen och från viktiga affärshändelser under räkenskapsåret. Delarna utgörs av balansräkning, resultaträkning, tilläggsupplysningar och förvaltningsberättelsen enligt 2:1 ÅRL. I förvaltningsberättelsen ska styrelse och VD kommentera bolagets utvecklingen i en mängd avseenden, däribland de viktigaste händelserna under räkenskapsåret, bolagets ekonomiska ställning, årets resultat, framtidsutvecklingen och risker för verksamheten, enligt 6:1-5 och 7:31 ÅRL. I det fall som bolaget visar vinst ska även ett förslag på hur denna ska disponeras finnas med. För börsbolag ska det även finnas med en rapport om bolagsstyrning enligt 6:6 och 6:8 ÅRL samt 10 § Koden.

Årsredovisningen fyller ett viktigt syfte för de intressenter som finns till bolaget. Samtidigt är det viktigt att skilja på vilken information som tillhör bolagets privata respektive offentliga sfär. Även om bolagets intressenter förväntas få en transparent och god insyn i bolagets verksamhet, är det viktigt att inte hemlig och strategiskt viktig information läcker ut.⁶⁹

Den privata sfären beskrivs bland annat i 7 kap. BFL. I 7:2 BFL framgår det att bolaget ska arkivera räkenskapshandlingarna i sju år. Eftersom en sådan arkivering sker hos bolaget själv, tyder det på att bokföringen i sig tillhör bolagets privata sfär. Det krävs således stöd i lag för att kunna kräva ut handlingarna, till exempel av polis eller skattemyndighet.⁷⁰

Den offentliga sfären består av i huvudsak årsredovisningen och regleras i ÅRL. En årsredovisning måste upprättas årligen och ges in till Bolagsverket enligt 8:3 ÅRL. Därefter publiceras årsredovisningen och blir tillgänglig för samtliga aktieägare.⁷¹

⁶⁸ Sandström, 2017, s. 298.

⁶⁹ Sandström, 2017, s. 90 f.

⁷⁰ Sandström, 2017, s. 91 f.

⁷¹ Sandström, 2017, s. 92.

3 Skadeståndsreglerna

3.1 Inledning

Skadeståndsreglerna i aktiebolagslagen utgör så kallad speciallagstiftning som reglerar särskilda ansvarsregler för bolagsorgan. Dessa regler ska användas i första hand vid utkrävande av ansvar men kan kompletteras med allmänna skadeståndsrättsliga principer eller SkL i det fall som ansvar ska utkrävas utanför dessa regler. De allmänna skadeståndsrättsliga principerna används i huvudsak vid culpabedömning och inte minst vid brottslig handling.⁷²

Inom aktiebolagsrätten ersätts i huvudsak ren förmögenhetsskada. Inom den allmänna skadeståndsrätten regleras rena förmögenhetsskador i 2:2 SkL. För att kunna bli ersatt för ren förmögenhetsskada krävs det att skadan vållas genom brott. I det fall som det inte föreligger brott är rättsläget mer osäkert.⁷³ I förarbetena till SkL framgår det att ersättning för ren förmögenhetsskada i utomobligatoriska förhållanden, endast utgår om skadan vållats genom brott eller om skadeståndsskyldighet är särskilt föreskrivet i lag. Däremot framhålls det att den nya lagstiftningen inte ska utgöra hinder för att rättsutvecklingen medför att praxis ändras i riktning mot ett vidgat ansvar för ren förmögenhetsskada. Inte heller skulle 2:2 SkL läggas till grund för motsatsslut.⁷⁴ Trots förarbetenas avsikt har regeln tolkats mycket restriktivt i praxis och 2:2 SkL tolkas ofta e contrario, vilket kritiserats i doktrin.⁷⁵

Inom ABL återfinns skadeståndsreglerna i 29 kap. Ansvarsreglerna för styrelseledamöter och VD finns i 29:1 1st. 1 men. ABL och riktar sig mot intern skada för bolaget. När en styrelseledamot eller VD vållar extern skada mot aktieägare eller annan genom att överträda aktiebolagslagen, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen, blir istället 29:1 1st. 2 men. ABL tillämplig. Ur regeln går det att härleda fyra grundläggande rekvisit; 1) Skada skall ha uppstått, 2) Skadan skall ha vållats inom skadevållarens uppdrag för bolaget, 3) Skadevållaren skall ha förfarit culpöst och, 4) Adekvat kausalitet skall föreligga. Rekvisiten är densamma för både internt och externt ansvar.⁷⁶

⁷² Svernlöv, 2012, s. 39.

⁷³ Svernlöv, 2012, s. 37.

⁷⁴ Prop 1972:5, s. 568.

⁷⁵ Svernlöv, 2012, s. 37 f.

⁷⁶ Svernlöv, 2012, s. 51.

I det fall som bolaget upprättar ett prospekt, en erbjudandehandling som avses i 2 a kap. lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument, eller ett dokument som avses i 2 b kap. 2 § samma lag, gäller samma ansvar som i 29:1 1st. ABL för skada som tillfogas genom överträdelse av 2, 2 a eller 2 b kap. i lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument eller kommissionens förordning (EG) nr 809/2004 av den 29 april om genomförande av direktiv 2003/71/EG i fråga om informationen i prospekt, dess utformning och införlivande samt offentliggörande av prospekt och spridning av ansvar. Detta följer av 29:1 2 st. ABL. Till skillnad mot 29:1 1st. ABL så krävs det inte att någon faktisk skada har uppstått, utan det räcker att ett brott har skett och att det är direkt hänförligt till den nämnda lagstiftningen eller bolagsordningen.⁷⁷

Det uppdragsförhållande som bolagsorganen har gentemot bolaget, innebär att de ska tillvarata bolagets intresse. De är skyldiga att iaktta den omsorg som krävs för organledamöter.⁷⁸ Bedömningen av uppsåt och skada följer allmänna skadeståndsrättsliga rättsprinciper, vilket innefattar även kravet på orsakssamband.⁷⁹ Reglerna får en tydlig preventiv verkan genom att bolagsorganen följer reglerna samtidigt som de ska kompensera de rättssubjekt som i annat fall lider skada för deras vållande.⁸⁰

Motsvarande ansvarsregler för revisor finns i 29:2 ABL som hänvisar till 29:1 ABL.⁸¹ På samma sätt är reglerna direkt tillämpliga på en likvidator i det fall som den inträder i styrelsens ställe, 25:30 ABL.⁸²

3.2 Skadeståndets funktion

Skadeståndets funktion brukar förklaras genom att det ska vara reparativt, distributivt och preventivt. Reparationen tar sikte på att den som lider skada ska bli ersatt en summa pengar för den skada som denne lidit. Den distributiva aspekten innebär som huvudregel att ansvaret för

⁷⁷ Svernlöv, 2012, s. 39.

⁷⁸ Dotevall, "*Bolagsledningens skadeståndsansvar*", upplaga 3, Wolters Kluwer, 2017, s. 63.

⁷⁹ Prop 1975:103, s. 540.

⁸⁰ Svernlöv, 2012, s. 37.

⁸¹ Svernlöv, 2012, s. 40.

⁸² Prop 1975:103, s. 540.

skadan flyttas över från den skadedrabbade till den skadeståndsskyldige. Här kan försäkringar spela en roll, till exempel hemförsäkring och vagnskadeförsäkring för den skadedrabbade, men även ansvarsförsäkring för den skadeståndsskyldige. Även om en försäkring täcker förlusten, flyttas den över på den skadeståndsskyldige som betalar premier för att ha skyddet. Till skillnad mot de två nämnda funktionerna, så avser preventionen ta sikte på tiden före skada inträffat. Genom att sanktionera en viss typ av handlande kan den allmänpreventiva effekten bli att människor i allmänhet undviker att handla på ett sätt som medför skadeståndsskyldighet. Likaså kan den som en gång behövt utgå skadestånd bli mer aktsam framöver.⁸³

3.3 Individuellt skadeståndsansvar

Som nämnt är de ansvarssubjekt som kan bli skadeståndsskyldiga angivna i 29:1-3 ABL. Medan styrelsen är ett kollektivt organ är ansvarsbestämmelserna i 29 kap. ABL alltid individuella.⁸⁴ Ansvarsgrunden i varje enskilt fall bedöms utifrån varje enskild styrelseledamot, VD och revisor. Skadestånd riktat mot bolaget faller på så sätt utanför ABL och regleras utifrån allmänna skadeståndsrättsliga regler.⁸⁵ Det kan aldrig förekomma ett kollektivt skadeståndsansvar för hela styrelsen. Däremot kan samtliga styrelseledamöter bli ansvariga var för sig för samma skada. I ett sådant fall blir skadeståndsansvaret solidariskt.⁸⁶ Ansvarsbestämmelserna gäller även suppleanter och vice VD. Däremot framgår det av såväl förarbeten och rättspraxis, att reglerna avser ordinarie ledamöter och är tillämpliga på dem. Eventuella suppleanter ansvarar enligt grundregeln endast för den skada som denna orsakar medan den tjänstgör i den ordinarie ledamotens ställe.⁸⁷

Revisorers skadeståndsansvar framgår av 29:2 ABL. Det centrala vid bedömning av ansvarsreglerna i ABL är uppdragsförhållandet till bolaget. De rekvisit som gäller för styrelseledamot och VD gäller även revisor, men vid bedömning av oaktsamhet tas även hänsyn till god revisions sed och god revisors sed.⁸⁸ Revisor är inte skyldig att ersätta mer än den skada som adekvat orsakats av dennes uppsåtliga eller oaktsamma beteende. Om revisorn däremot

⁸³ Hellner & Radetzki, 2018, s. 37 ff.

⁸⁴ Svernlöv, 2012, s. 40 f.

⁸⁵ Bergström & Samuelsson, 2015, s. 133.

⁸⁶ Taxell L.E., *”Aktiebolagets organisation”*, Åbo Akademis Förlag, 1988, s. 2.

⁸⁷ Se prop. 1975:103, s. 369, NJA 1985 s. 493, NJA 1994 s. 664 I och II.

⁸⁸ Stattin, *”Bolagsorgan och bolagsstyrning”*, 2008, s. 81 f.

varaktigt brustit i sin kontroll och styrelsen eller VD:n hade kunnat vidta en förlustbringande åtgärd, kan revisorn bli ansvarig för hela skadan. Aktiebolagets regler kring revisorers skadeståndsansvar följer av en allmän princip som innebär att den som riskerar skadeståndsskyldighet ska vidta den omsorg och försiktighet som förväntas krävas vid fullgörande av uppdraget. Även i utomobligatoriska förhållande förväntas revisorn följa den aktsamhet som krävs enligt aktiebolagslagen och bolagsordningen.⁸⁹ Revisorn blir ansvarig för ren förmögenhetsskada som vållas i utomobligatoriska förhållanden, exempelvis gentemot aktieägare, när denne överträder aktiebolagslagen och bolagsordningen även om det inte sker till följd av brott.⁹⁰ Vid culpabedömningen är det brukligt att utgå ifrån hur revisorskåren i allmänhet hade agerat, då den förväntas agera enhetligt. Konstruktioner som bonus pater familias brukar även få betydelse vid culpabedömningen.⁹¹ Om inte försumligheten ligger inom ramen för revisorns uppdrag så behöver skadeståndstalan föras på kontraktuell grund alternativt skadeståndsrättslig grund, vilket kräver brottsligt handlande enligt 2:2 SkL. Enligt rättspraxis är dock bedömningen av vad som anses tillhöra revisorns uppdrag utbrett vid tillämpning av 29:2 ABL.⁹²

Revisorns skadeståndsansvar har varit föremål för utredning i SOU 2008:79. Utredningen behandlade ett flertal frågor och föreslog en begränsning av revisorers skadeståndsansvar. Förslaget om begränsning kom till följd av en rekommendation från EU-kommissionen.⁹³ Bakgrunden till EU-kommissionens rekommendation var att de uttryckte en oro för att det inte skulle finnas tillräckligt många revisionsnätverk med kapacitet att revidera större börsbolag. Det hela skedde till en följd av Enron-skandalen som hade gjort att flera revisionsbolag fått det svårt att teckna ansvarsförsäkringar och även lett till höga försäkringspremier.⁹⁴

EU-kommissionen rekommenderade Sverige att införliva en modell för att begränsa revisorns skadeståndsansvar. Modellen bestod av flera steg där kommissionen överlämnade valmöjligheten till Sverige att införa ett eller flera av stegen. De fyra stegen bestod av att 1) införa ett maxtak på skadeståndsbeloppet, 2) fastställa principer som gör att revisorn endast behöver ersätta den skada som denne orsakat, 3) avtal som begränsar skadeståndsansvaret på

⁸⁹ SOU 1995:44, s. 252 f.

⁹⁰ Taxell, 1988, s. 6.

⁹¹ Dotevall, 2017, s. 61.

⁹² Se NJA 1996, s. 224, NJA 1992, s. 58, NJA 1992, s. 243.

⁹³ SOU 2008:79, s. 11.

⁹⁴ SOU 2008:79, s. 76 f.

grund av revisionsuppdraget hos bolaget. Syftet med begränsningarna är att revisorerna ska kunna få ansvarsförsäkringar men gäller endast vid oaktsamhet. Uppsåtliga handlingar som strider mot god revisors- och revisionssed ska inte omfattas av begränsningarna.⁹⁵

Utredningen presenterar som förslag att revisorns skadeståndsansvar ska begränsas genom att ett takbelopp införs i lagen. Dessutom föreslår utredarna att skadeståndstalan ska väckas mot bolagsledningen i första hand om de medverkat till skadan. Dessa får i sin tur vända sig till revisorn. Detta förfarande ska dock bara gälla vid oaktsamhet, vid uppsåt ska det vara möjligt att vända sig direkt mot revisorn.⁹⁶

Efter att förslagen varit på remiss tog regeringen ställning till förslagen. Regeringen ansåg att beloppsbegränsning skulle fungera som ett effektivt skydd vid stora skadeståndsanspråk vid prövning enligt svensk rätt. Problemet skulle däremot kvarstå vid prövning enligt utländsk rätt som saknade lagreglerade beloppsbegränsningar. Regeringen såg även praktiska svårigheter i form av hur skadeståndet skulle fördelas mellan skadelidande i det fall som beloppsbegränsningen passerades. Detta skulle även resultera i att inte skadelidande skulle få full ersättning, vilket inte var önskvärt. Ett beloppstak löser inte heller per automatik problemet kring revisionsbyråns ställning på marknaden utan regeringen menar att vid misslyckande förlorar revisionsbyrån finansmarknadens förtroende och slås ut ändå. Slutsatsen blev att mer omfattande lagreglering skulle krävas, vilket gjorde att förslaget inte genomfördes. Beträffande förslaget att skadelidande ska vända sig mot bolagsledningen i första hand, ansåg regeringen att flera skäl talade emot en sådan ordning. Den främsta anledningen var att skadelidande inte har möjlighet att få ersättning av revisorn för den skada som denne orsakat. Inte heller detta förslag genomfördes.⁹⁷

⁹⁵ SOU 2008:79, s. 106 f.

⁹⁶ SOU 2008:79, s. 19 f och 33 f.

⁹⁷ Prop. 2012/13:61, s. 50 ff.

3.4 Skadeståndsrättslig ansvarskedja

3.4.1 Skadekategorier

Skadeståndsansvaret kan delas in i två skadekategorier, internt och externt ansvar. Det interna ansvaret innebär ett ansvar gentemot bolaget. Det medför att ersätta den skada som orsakats vid utförande av uppdraget i verksamheten.⁹⁸ Den bakomliggande principen är att bolagets ekonomiska risk ska bäras av bolaget. Om däremot en styrelseledamot eller VD har försummat sina förvaltningsplikter enligt 8 kap. ABL och vållat bolaget skada genom uppsåt eller oaktsamhet, uppstår ett internt ansvar enligt 19:1 1st. ABL.⁹⁹

Det externa ansvaret är ansvaret mot aktieägare och tredje man. Definitionen av tredje man i fråga om skadeståndsskyldighet är anställda i bolaget, borgenärer och andra avtalsparter.¹⁰⁰ Det externa ansvaret kan delas in i två underkategorier, direkt och indirekt skada. Den direkta skadan drabbar aktieägare respektive tredje man omedelbart. Indirekt skada innebär däremot att det är bolaget som tillfogas av den direkta skadan och att aktieägare respektive tredje man drabbas indirekt till följd av denna skada.¹⁰¹

3.4.2 Internt skadeståndsansvar

3.4.2.1 Skadebegreppet

Som nämnt under avsnitt 3.1, bygger de aktiebolagsrättsliga skadeståndsreglerna på fyra rekvisit. Det första rekvisitet är att skada skall ha uppstått till följd av en befattningshavares uppsåtliga eller oaktsamma agerande. I det fall som skada uppstår för bolaget, en aktieägare eller tredje man, ska befattningshavaren ersätta denna. Skadans omfattning ligger som grund för ersättningens storlek och kan variera utifrån vilken grad som skadan är ersättningsgill.¹⁰²

⁹⁸ Taxell, 1988, s. 6.

⁹⁹ Dotevall R., "Skadeståndsansvar för styrelseledamot och verkställande direkt: en aktiebolagsrättslig studie i komparativ belysning", Norstedt, 1989, s. 72.

¹⁰⁰ Taxell, 1988, s. 6.

¹⁰¹ Svernlöv, 2012, s. 39.

¹⁰² Svernlöv, 2012, s 51 f.

Det är inte alltid enkelt att konstatera om skada har uppstått. Skadan måste dessutom vara fullbordad. Om en styrelseledamot eller VD har agerat med vårdslöshet kan denna således inte hållas ansvarig såvida det inte går att konstatera någon skada.¹⁰³ Skador som är hänförliga till regelöverträdelser och brott kan i allmänhet lättare beloppsbestämmas utifrån skadeståndssynpunkt såtillvida skadan går att identifiera och avgränsas. I det fall som brottet består av åsidosättandet av en plikt för bolagsorganet att fullfölja sitt uppdrag och agera i bolagets intresse, blir bedömningen svårare. Exempelvis kan nämnas omsorgsplikten som saknar en klar definition vilket leder till svårigheter.¹⁰⁴

En skada kan uppstå på flera sätt, såväl genom handlade som genom underlåtenhet.¹⁰⁵ I förarbetena till generalklausulen i 8:41 ABL nämns exempelvis att styrelsen i egenskap som ställföreträdare är ansvarig i det fall som den underlåtit sig att väcka klandertalan mot ett bolagsstämmobeslut som innebär en för bolaget skadlig åtgärd.¹⁰⁶

Definition av skada skiljer sig också åt. Inom den allmänna skadeståndsrätten brukar skador delas in i sakskada, personskada och ren förmögenhetsskada. En skada kan Realt sett ske genom en fysisk försäkring på en person eller sak, vilket definierar sak- och personskada. Det kan även röra sig om en ekonomisk skada, exempelvis genom inkomstbortfall eller värdeminskning. Om den ekonomiska skadan sker till följd av en real skada brukar det kallas allmän förmögenhetsskada. Om den uppstår självständigt, och utan koppling till en fysisk skada, rör det sig om en ren förmögenhetsskada enligt terminologin i 1:2 SkL.¹⁰⁷

3.4.2.2 Uppdraget

Det andra rekvisitet som presenteras under avsnitt 3.1 är att skadan skall ha vållats inom skadevållarens uppdrag för bolaget. För att skadeståndsreglerna i 29 kap. ABL ska kunna tillämpas måste den skadeorsakande handlingen ha skett i anknytning till uppdraget.¹⁰⁸ Det innebär att ansvaret gäller under uppdragstiden för såväl styrelseledamöter som VD.¹⁰⁹

¹⁰³ Svernlöv, 2012, s. 52.

¹⁰⁴ Bergström & Samuelsson, 2015, s. 137 f.

¹⁰⁵ SOU 1995:44, s. 241.

¹⁰⁶ Prop. 1975:103, s. 382.

¹⁰⁷ Svernlöv 2012, s. 52.

¹⁰⁸ Taxell, 1988, s. 8.

¹⁰⁹ Jfr 8:13 och 8:33 ABL.

Möjligtvis går det att argumentera för att ansvarsreglerna börjar gälla redan när en styrelseledamot eller VD har utsetts och innan formell behörighet har skett genom anmälan till Bolagsverket eller i det fall som en styrelseledamot eller VD fortsätter att handla i bolagets namn efter att denna blivit entledigad.¹¹⁰

Beslut som kan leda till ansvar kan delas in i två grupper, dels beslut som är av aktiebolagsrättslig natur som konkret finns med i aktiebolagslagen eller bolagsordningen, dels beslut som går att hänföra till bolagets företagsverksamhet.¹¹¹ Den förstnämnda gruppen brukar inte leda till några särskilda tolkningsproblem utan innefattar styrelsens uppgifter i form av att tillhandahålla information till stämman, verkställa stämmobeslut och liknande uppgifter som följer av ABL. I det fall som en styrelseledamot eller VD vållar skada i sin utövning eller av underlåtenhet till att fullgöra det ansvar som följer av ABL eller bolagsordningen, har skadan således skett vid fullgörelse av uppdraget.¹¹²

I de sistnämnda situationerna, där uppgiften inte står uttryckligt i lagen, blir det svårare att bedöma om det ingår i uppdraget eller ej. Som utgångspunkt ska styrelsens och VD:s funktioner avgöra i vilken omfattningen det anses ligga inom uppdraget.¹¹³ Taxell jämför med finsk aktiebolagsrätt och menar att avgörande för bedömning är om styrelsen och VD:n hållit sig inom ramen av den art och omfattning som följer av bolagets verksamhet snarare än dess uppgifter. Vidare anser Taxell att det inte ens i de fall som en befattningshavare skulle handla i strid med uttryckliga direktiv eller begå ett brott behöver betyda att handlingen sker utanför bolagets verksamhet.¹¹⁴ Att en sådan tolkning ska göras även på svensk aktiebolagsrätt får stöd av bland annat Dotevall, som med stöd av Taxells resonemang, anser att det är avgörande om handlingen faller inom bolagets verksamhetsföremål enligt bolagsordningen.¹¹⁵ Bergström & Samuelsson menar att en aktsamhetsnorm ska tillämpas inom vilken det ställs upp krav på exempelvis en revisor som ska utföra revision. Vid bedömningen beaktas hur en revisor brukar och ska utföra sitt uppdrag.¹¹⁶ Skador som har anknytning till bolagets inre eller yttre

¹¹⁰ Dotevall, 1989, s. 83.

¹¹¹ Dotevall, 1989, s. 83 f.

¹¹² Taxell, 1988, s. 8.

¹¹³ Jfr 8:4-7 ABL, 8:29 ABL och 8:36 ABL.

¹¹⁴ Taxell, 1988, s. 8 f.

¹¹⁵ Dotevall, 1989, s. 83.

¹¹⁶ Bergström & Samuelsson, 2015, s. 137.

förvaltning faller däremot utanför ABL och bedöms i enlighet med allmänna skadeståndsrättsliga regler.¹¹⁷

3.4.2.3 Culpabedömning

Det tredje rekviritet för ersättningsskyldighet är att skadevållaren ska ha förfarit culpöst. Den åtgärd som har orsakat skadan ska med andra ord ha skett genom uppsåt eller av oaktsamhet.¹¹⁸

Culpabedömningen delas vanligtvis upp i två delar; en objektiv och en subjektiv. Den objektiva delen innefattar kravet på att skada har uppstått, att det föreligger ett orsakssamband mellan handlingen och underlåtenheten som lett till skada. Orsakssambandet ska vara adekvat och handlingen ska objektivt sett ha medfört skadan. Det innebär att en styrelseledamot eller VD inte uppfyllt de krav som ställs på dem enligt ABL.¹¹⁹

Culparegelns subjektiva del tar sikte på skadevållarens person. Vid bedömning av culpa bör även psykiska faktorer hos skadevållaren tas i beaktning. Särskilda egenskaper hos skadevållaren kan medföra att det ställs högre respektive lägre krav gentemot denna. Exempelvis kan ett bolagsorgans kännedom av innehållet i ABL påverka vilka krav som ställs på culpabedömningen.¹²⁰

Som huvudregel ska culpabedömningen ske utifrån allmänna skadeståndsrättsliga principer. Någon uppsåtsbedömning blir sällan aktuell då det inte förutsätts av varken ABL eller de allmänna skadeståndsrättsliga principerna. Vid culpabedömningen ställs frågan om hur den culpöse borde ha handlat på annat sätt. Beaktning tas till de handlingsnormer som finns i såväl lagstiftning och andra föreskrifter och syftar till att skydda de ekonomiska intressena hos den skadelidande.¹²¹ Vid bedömningen ska det fastställas ifall det har skett en överträdelse av tillämplig rättslig norm eller de riktlinjer som satts av ett överordnat organ. Normer kan också ha sitt ursprung i prejudikat och sedvänja.¹²²

¹¹⁷ Taxell, 1988, s. 9.

¹¹⁸ Svernlöv, 2012, s. 57.

¹¹⁹ Dotevall, 1989, s. 89.

¹²⁰ Dotevall, 1989, s. 89 f.

¹²¹ Hellner & Radetzki, 2018, s. 124 ff.

¹²² Svernlöv, 2012, s. 58 f.

Vid culpabedömningen för bolagsorganen används främst ABL, relevant årsredovisningslag och bolagsordningens regler som måttstock för hur ett bolagsorgan bör agera. Även andra lagar och rättsliga föreskrifter som förpliktar organet gentemot bolaget kan få betydelse vid bedömningen. Som utgångspunkt för bedömningen beaktas den omsorg som krävs av bolagsorganet för att fullfölja sitt uppdrag.¹²³ Exempelvis ställer ABL upp en förväntan på befattningshavare i bolaget att ha en vård- och lojalitetsplikt i förhållandet till bolaget.¹²⁴ De föreskrifter som gäller styrelsens arbetsordning och instruktioner kring ekonomiska rapporter och VD utgör ännu en måttstock för culpabedömningen.¹²⁵

Som ett led i att lättare kunna utkräva ansvar från en culpös styrelseledamot har kravet på att precisera respektive styrelseledamots uppgifter skriftligen ökat. Genom att underlåta den arbetsordning och de instruktioner som finns går det att fastställa att ledamoten inte agerat på ett så aktsamt sätt som kan förväntas av denna. En ansvarsgrund skulle således kunna föreligga.¹²⁶

Ytterligare en faktor som kan påverka culpabedömningen i bolaget är ansvarsfördelningen mellan bolagsledningen och internt inom styrelsen. Grunden för arbetsfördelningen kan vara lag, bolagsordning eller ett beslut från ett högre organ. En arbetsfördelning medför rent allmänt även en ansvarsfördelning. För styrelsens del kan befrielsen från en viss arbetsuppgift däremot fortfarande innebära ett övervakningsansvar över densamma. På samma sätt kan en VD fortsatt ha ett kontrollansvar för en delegerad arbetsuppgift.¹²⁷

I NJA 1974, s. 297 blev arbetsfördelningen i aktiebolag föremål för bedömning. I målet kunde det konstateras att arbetsfördelningen mellan styrelseledamot och VD kunde få betydelse vid culpabedömningen oavsett hur arbetsfördelningen kommit till stånd. Det framgick även att en styrelseledamot som blivit tilldelad ett specialansvar inom ett visst område ska bedömas hårdare för fel och brister inom det aktuella ansvarsområdet. Det framgår också att en styrelseledamot som är mer aktiv och har ett högre arvode i bolaget åläggs en hårdare aktsamhetsstandard än en mer passiv ledamot.

¹²³ Prop. 1997/98:99, s. 186.

¹²⁴ Prop. 1975:103, s. 376-377.

¹²⁵ Jfr 8:6-7 ABL.

¹²⁶ Prop. 1997/98:99, s. 188.

¹²⁷ Svernlöv, 2012, s. 61.

De mer problematiska situationerna är de där bolagets företrädare har agerat oaktsamt utan att bryta varken lag, bolagsordning eller instruktioner. Det framgår inte i varken lag eller förarbeten hur en oaktsamhetsbedömning ska ske i ett sådant fall. I litteraturen diskuteras det att en fri culpabedömning kan lösa problemet. Enligt Hellner bedöms aktsamhet i svensk rätt utifrån tre faktorer: 1) risken för skada, 2) den sannolika skadans storlek och 3) möjligheterna att förekomma skadan. Hellner menar att dessa bör kompletteras med en fjärde faktor som innebär den handlandes möjlighet att inse risken för skada. Genom att göra en helhetsbedömning utifrån dessa faktorer går det att konstatera ifall omständigheterna hade krävt ett annat handlande.¹²⁸

Culpabedömningen har prövats i NJA 1998, s. 734. Målet rör Årstadal Metallhandel AB som bedrev handel med metaller. Årstadal försattes i konkurs år 1985 och hade vid tillfället krediter på 20 miljoner kronor. Krediterna var utfärdade av Gotabanken och som säkerhet för krediten hade Årstadal lämnat företagsinteckningar. I målet väckte banken skadeståndstalan mot Årstadals revisor, JR. Banken ansåg att JR agerat vårdslöst och brustit i sitt uppdrag som revisor, något som gjort att revisorn varit medvållare till bankens skada. Bankens anspråk var begränsat till 600 000 kronor, vilket motsvarade beloppet i JR:s ansvarsförsäkring.

Vid bedömning i HD ansågs JR ha varit oaktsam vid sin granskning eftersom lagervärdet hade varit otillräckligt. Vid bedömning av vållandet ansåg HD citerat: *”Generellt sett bör var och en ha rätt att utgå från att uppgifter i ett aktiebolags balansräkning är riktiga om det uppges att den har upprättats enligt tillämplig lag om årsredovisning och har godkänts av en revisor.”*. Det gick att konstatera att banken hade gjort besök på Årstadals lokaler före kreditgivningen. Några frågor om varulagret hade inte ställts. HD ansåg att banken borde ha ställt frågor om varulagret eftersom Årstadal befann sig i en riskfylld bransch. Av den anledningen ansågs banken ha brustit i sin kreditprovning. Trots det ansåg HD att den oaktsamhet som ålades banken var lägre än den JR:s försummelse. Den skada som banken lidit var dessutom betydligt större än den skada som den begränsade talan avsåg. Sammantaget ansåg därför HD att JR var skadeståndsskyldig om 600 000 kronor till banken.

¹²⁸ Hellner & Radetzki, 2018, s. 129 ff.

3.4.2.4 Kausalitet och adekvans

Enligt ABL är det inte tillräckligt att styrelseledamoten eller VD:n har varit vållande för att skadeståndsansvar ska föreligga. Förutom att skada går att konstatera, att handlingen går att hänföra till uppdraget, att befattningshavaren varit culpös, krävs det dessutom ett fjärde rekvisit enligt rekvisiten nämnda i avsnitt 3:1. Det fjärde rekvisitet är ett krav på adekvat kausalitet. Det måste vara den culpösa handlingen som har orsakat skadan. Ett krav på kausalitet är dels en förutsättning för att kunna fastställa ansvar men också en del av allmänna skadeståndsprinciper.¹²⁹

Kausalfrågor brukar delas in i två grupper, tillräcklig betingelse och nödvändig betingelse. Tillräcklig betingelse innebär att en händelse är tillräcklig för att skadan ska uppkomma. Med nödvändig betingelse menas att skada inte hade inträffat ifall inte händelsen hade förelegat. Ersättningsskyldighet uppstår således såväl om vållandet varit orsaken till skadan som om vållandet endast bidragit till skadan.¹³⁰ Omvänt innebär det att om skadan hade inträffat även utan den vårdslösa handlingen eller underlåtenheten, skulle inte någon kausalitet anses föreligga. Det skulle i sin tur innebära att ingen ersättningsskyldighet föreligger.¹³¹

Kausalitetsprövning innebär oftast att utreda vad som har hänt, vilket i sig kan vara problematiskt. Det besvärliga vid utredningen är ofta att precisera effekten av det oaktsamma handlandet.¹³² Skadan förväntas ha legat i farans riktning, det vill säga skett till följd av ett händelseförlopp som normalt är påräkneligt till följd av det vårdslösa handlandet.¹³³

Adekvansbedömningen syftar till att styrka ett orsakssamband och medför att endast de skador som är förutsägbara leder till ersättningsskyldighet.¹³⁴ I princip anses det tillräckligt att kunna visa att en befattningshavares vårdslöshet har bidragit till uppkomsten av skadan för ett adekvat orsakssamband ska anses föreligga.¹³⁵

¹²⁹ Hellner & Radetzki, 2018, s. 187 f.

¹³⁰ Hellner & Radetzki, 2018, s. 188 ff.

¹³¹ Svernlöv, 2012, s. 70.

¹³² Samuelsson, "Information och ansvar", Norstedts juridik, 199, s. 303.

¹³³ Hellner & Radetzki, 2018, s. 195 ff.

¹³⁴ Dotevall, 2017, s. 51 ff.

¹³⁵ Svernlöv, 2012, s. 73.

Frågan om orsakssamband har prövats i målnr T 1845-12 från Svea hovrätt. I målet har aktieägarna S och Y i bolaget Countermine stämt CV, VD och styrelseledamot i bolaget, och BW, styrelseordförande, enligt skadeståndsreglerna i 29:1 ABL tillika allmänna skadeståndsrättsliga regler i SkL. Countermine arbetade med minröjning och hade präglats av en ständig likviditetsbrist sedan start. Under åren hade bolaget genomfört 16 nyemissioner för att få in nytt kapital till verksamheten. Bolaget hade försett marknaden med delårsrapporter, halvårsrapporter och prospekt som innehöll motstridiga uppgifter mot det som framgick i de interna rapporterna. Av denna anledning ansåg aktieägarna att de blivit vilseledda då den information som bolaget tillhandahöll var felaktig. Aktieägarna fattade sina beslut på felaktiga grunder när de bedömde Countermine:s ställning och resultat. S och Y deltog i en nyemission till följd av den felaktiga information. Särskilt benämndes att BW och CB hade "lång erfarenhet av styrelsearbete och bolagsledning".¹³⁶ Kärandesidan ansåg att detta uttryck skulle medföra att aktsamhetskravet borde ställas högre. TR ogillade talan då de inte ansåg att det gick att konstatera att det förelegat fel i mer än fyra fall. Dessutom ansåg inte TR att det gick att bevisa att BW och CB handlat oaktsamt eller uppsåtligt.

Kärande överklagade till HovR och begränsade sin skadeståndstalan till att avse 29:1 ABL. De huvudsakliga felaktiga uppgifterna som kärandesidan belyste gick att härröra till det så kallade Tobruk-testet i Libyen. Testen avsåg en maskin som Countermine skulle sälja till Libyen, som kunde utföra minröjning. Trots att de interna rapporterna visade att testet var misslyckat, hade företaget kommunicerat ut att testet var övertygande. Liksom i TR, delade HovR bedömningen att viss information hade varit direkt felaktig och vilseledande. HovR tog vidare hänsyn till huruvida det fanns ett orsakssamband mellan den skada som kärande lidit och den felaktiga informationen. Enligt HovR skulle en sådan prövning innebära att aktieägarna skulle ha avstått från att delta i nyemissionen om de hade haft den korrekta informationen. Utifrån det kom HovR fram till att varje enskild felaktighet i rapporterna inte i sig själv kunde leda till skadeståndsansvar. HovR:s bedömning var att en korrekt rapportering av resultatet av Tobruk-testet inte skulle ha blivit bemött av så pass negativa reaktioner av de berörda och marknaden att hela bolagets affärsidé skulle ha fallit. Dessutom deltog även CB och BW själva i nyemissionen. Som stora aktieägare och långgivare till bolaget, förelåg det ett speciellt förhållande mellan S och Y och bolaget, vilket inte var att jämföra med övriga investerare och aktieägare. S och Y hade varit involverade i Countermine:s verksamhet även före nyemission

¹³⁶ Stockholm TR:s målnr T-15904/10 och T-19807/10, s. 30.

och agerade i samförstånd. Under ett tidigare möte hade det misslyckade Tobruk-testet kommunicerats, i vilket en företrädare för S och Y, CB och ytterligare en aktieägare (L), hade deltagit. Efter mötet valde L att inte delta i nyemissionen. Det framgick även att Countermine varit i likviditetskris redan före rapporterna offentliggjordes. Av den samlade bedömningen ansåg därför HovR att S och Y skulle ha deltagit i nyemission oavsett vilket resultat som hade kommunicerats av Tobruk-testet. HovR bedömde av den anledningen att det saknades ett orsakssamband och prövade aldrig frågan om culpa, adekvans och skadans storlek. Någon skadeståndsskyldighet förelåg inte heller för CB och BW.

3.4.3 Externt skadeståndsansvar

3.4.3.1 Inledning

Det externa ansvaret skiljer sig på många sätt från det interna ansvaret men har också många likheter. 29:1 1st. ABL ger en aktieägare och annan tredje man rätt att utkräva ersättning av styrelseledamot eller VD för skada som tillfogats genom överträdelse av ABL eller bolagsordningen. Ersättning kan även utkrävas för de överträdelser som sker mot de bestämmelser om prospekt som anges i 29:1 2st. ABL. En viktig skillnad är att aktieägare och tredje män är oförhindrade av eventuell ansvarsfrihet och de preskriptionsregler som följer av ABL.¹³⁷

Det externa ansvaret kan delas in i direkt och indirekt skada. Den direkta skadan tillfogas aktieägare respektive tredje man omedelbart utan att bolaget har drabbats av skadan.¹³⁸ En indirekt skada kan drabba en aktieägare respektive tredje man som en följdskada av att bolaget har drabbats av en direkt skada.¹³⁹

Rekvisiten för externt ansvar är på många sätt likadana som för internt ansvar. Däremot krävs det dessutom att skadan åsamkats genom en överträdelse av ABL, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen. I fråga om prospekt gäller det även skada som tillfogas genom överträdelse av 2, 2 a eller 2 b kap. lagen (1991:980) om handel med finansiella

¹³⁷ Jfr 29:7 ABL och 29:10-13 ABL.

¹³⁸ Bergström & Samuelsson, 2015, s. 134.

¹³⁹ Svernlöv, 2012, s 74.

instrument eller förordning (EG) nr 809/2004 i fråga om informationen i prospekt, dess format, införlivande genom hänvisning samt offentliggörande av prospekt och annonsering. Ansvarsbestämmelserna innebär att det är de regler som finns i ABL, bolagsordningen och prospektregler som sanktioneras. Denna utformning av ansvarsbestämmelserna syftar till att skydda tredje man.¹⁴⁰ En styrelseledamot eller VD är på så sätt aldrig ansvarig gentemot tredje man för annan handling än de ovannämnda.

Bedömning av culpa, kausalitet och adekvans för externt ansvar sker utifrån samma grunder som för internt ansvar. Culpabedömningen ska följa allmänna skadeståndsrättsliga principer, ABL, bolagsordningen och de interna instruktioner som finns. Adekvansbedömningen ska ske individuellt och den skada som den skadelidande lider ska vara adekvat följt av det culpösa handlandet.¹⁴¹

3.4.3.2 Ansvar mot aktieägarna

3.4.3.2.1 Direkt skada

En direkt skada, eller omedelbar skada, kan ske genom att en aktieägare gör en förlust till följd av att det funnits felaktiga uppgifter i årsredovisningen eller i ett prospekt.¹⁴² Skada kan även ske genom överträdelse av aktiebolagsrättsliga minoritetsskyddsbestämmelser som likhetsprincipen och generalklausulen, något som påverkar en enskild aktieägare direkt.¹⁴³ Det kan även förekomma skada för en enskild aktieägare i en situation där denna berövas sina rättigheter, exempelvis genom att vägras tillträde till en bolagsstämma.¹⁴⁴

Direkt skada till följd av överträdelse av 29:1 2 p. ABL brukar inte vara särskilt svårt att tillerkänna såvida förutsättningarna i paragrafen är uppfyllda. En aktieägare som anser sig ha blivit drabbad skada kan själv väcka talan mot bolagsledningen. Några hinder för eventuell ansvarsfrihet eller de preskriptionsfrister som anges i 29 kap. ABL finns inte.¹⁴⁵

¹⁴⁰ Prop 1975:103, s. 540.

¹⁴¹ Svernlöv, 2012, s. 75.

¹⁴² Prop. 1997/98:99, s. 188.

¹⁴³ Jfr NJA 2000, s. 404.

¹⁴⁴ Svernlöv, 2012, s. 77.

¹⁴⁵ Svernlöv, 2012, s. 77 f.

3.4.3.2.2 Indirekt skada

En indirekt skada, eller medelbar skada, kan ske genom att en aktieägare skadas som en följskada av en skada som tillfogas bolaget. Aktieägarens indirekta skada sker i förhållande till den andel som denna äger i bolaget.¹⁴⁶ En indirekt skada kan se ut på flera sätt och innefatta de flesta skador som leder till en förlust och minskade tillgångar för bolaget. Exempelvis kan en intern skada vara en förlust av mer allmän karaktär till en situation där bolagsledningen åsidosätter generalklausulen eller likhetsprincipen och gynnar en enskild till bekostnad av bolaget och övriga aktieägare.¹⁴⁷

Lagen är utformad på ett sätt där det är bolagsstämman som beslutar huruvida styrelseledamöter och VD är ansvariga i det fall som bolaget har lidit skada. Det finns flera skäl till att inte enskilda aktieägare tillåts föra talan mot bolaget när det är bolaget som i första hand lidit skada. Exempelvis skulle det kunna medföra komplikationer då aktieägare skulle konkurrera med bolaget i fråga om ersättningskrav.¹⁴⁸

Då lagtexten inte uttryckligen lämnar ledning för i vilken omfattning som en aktieägare har rätt till ersättning för indirekt skada, har det tillkommit prejudikat på området. I NJA 2000, s. 404 behandlades bolagsledningens skadeståndsskyldighet gentemot en aktieägare som tillfogats skada till följd av ett beslut, som var i strid mot verksamhetsföremålet, om att lägga ner verksamheten. I HD berördes däremot inte frågan om ersättning för medelbar skada, vilket enligt kritiker däremot tros hänga ihop med sättet som parterna utformade sin talan på.¹⁴⁹

Enligt förarbetena till den tidigare ABL finns det däremot stöd för att tredje mans rätt till ersättning inte är begränsad till omedelbar skada vid vissa situationer. Inom lagberedningen ansågs ingen precisering på vilka situationer det avsåg nödvändig. Exempelvis nämndes dåvarande 91 § ABL i 1944 års ABL som motsvarar den generalklausul som idag finns i 8:41 ABL samt 76 § 2 st. i 1944 års ABL som motsvarar den generalklausul som idag finns i 9:47 ABL.¹⁵⁰ Någon precisering av rättsutvecklingen har inte heller skett i senare förarbeten. Frågan

¹⁴⁶ Svernlöv, 2012, s. 77 f.

¹⁴⁷ Johansson, "Svensk associationsrätt i huvuddrag", upplaga 12, Norstedts juridik, 2018., s. 371.

¹⁴⁸ Taxell, "Styrelseledamöters rättsliga ansvar", NJ, bilaga 15, 1981, s. 229.

¹⁴⁹ Svernlöv, 2012, s. 78.

¹⁵⁰ SOU 1941:9, s. 641 f.

berördes översiktligt i förarbetena till 1975 års ABL genom en hänvisning till SOU 1941:9 och ett konstaterande att utrymme för medelbara skada kan finnas.¹⁵¹

I doktrin har det förekommit kritik mot motiven. Johansson menar att en aktieägare indirekt skadas av varje skada som tillfogas bolaget. Om alla dessa skador skulle vara ersättningsbara, skulle en allmän skadeståndsrätt för dem strida mot aktiebolagens system och syfte. Snarare argumenterar Johansson för att en enskild aktieägare endast ska erkännas ersättning för skada som tillfogas bolaget och riktar sig mot en eller flera aktieägare. Det vill säga när generalklausulen eller likhetsprincipen åsidosätts.¹⁵² Även Dotevall har gett stöd till denna princip.¹⁵³ Lagstiftaren har senare också gett uttryck för liknande princip i förarbetena till 1999 års reform av 1975 års 15 kap. ABL.¹⁵⁴ En aktieägars möjligheter till att få ersättning för indirekt skada tycks därför mycket begränsad.

Den princip som Johansson lades fram har kritiserats av Jan Andersson som menar att 29:1 2 p. ABL inte ändrats i sak genom 1999 års reform. Andersson menar att reformen endast är en tolkning av tidigare gällande rätt. Dessutom anser Andersson inte att det är uppenbart att aktieägars skadeståndsrätt skulle strida mot ABL:s system och syfte.¹⁵⁵ Även Stattin har kritiserat principen och menar utifrån ett ändamålsresonemang att gällande rätt bör utformas så att en enskild aktieägare har rätt att söka ersättning vid överträdelser av lag och bolagsordning som har som syfte att skydda aktieägarna.¹⁵⁶

Trots den kritik som funnits mot principen så är den etablerade uppfattningen enligt gällande rätt att aktieägare endast ska ha rätt till ersättning för indirekt skada i de fall som skadan är riktad specifikt mot aktieägaren, exempelvis när generalklausulen eller likhetsprincipen åsidosätts.¹⁵⁷

¹⁵¹ SOU 1971:15, s. 353 och SOU 1995:44, s. 246.

¹⁵² Johansson, 2018, s. 371 f.

¹⁵³ Dotevall, 1989, s. 470 ff.

¹⁵⁴ Prop. 1997/98:99, s. 189.

¹⁵⁵ Andersson, "Medelbar skada och aktieägars skadeståndsanspråk", NTS, 1999:3, s. 87 f.

¹⁵⁶ Stattin, "Företagsstyrning: en studie av aktiebolagsrättens regler om ägar- och koncernstyrning", upplaga 2, Uppsala universitet, 2008., s. 348.

¹⁵⁷ Svernlöv, 2012, s. 81.

3.4.3.3 Ansvar mot borgenärer och andra tredje män

3.4.3.3.1 Direkt skada

Utgångspunkten vid direkt skada som vållats mot borgenärer och andra tredje män är att bolaget har det primära ansvaret. Precis som för aktieägare, är bolagsledningen ansvariga för skada till följd av överträdelse av ABL, tillämplig lag om årsredovisning, bolagsordningen eller prospektreglerna som anges i 29:1 2st. ABL. Exempelvis kan det röra sig om att en borgenär har lämnat ett lån grundat på felaktiga uppgifter i en årsredovisning. För bolagets del innebär en sådan situation ingen skada, tvärtom har de möjligtvis gynnats av att uppge oriktiga uppgifter. Kreditgivaren har däremot kommit i en sämre sits eftersom de troligtvis hade utformat krediten med sämre villkor utifrån de faktiska uppgifterna, alternativt inte utfärdat någon kredit alls.¹⁵⁸

Frågan har behandlats i NJA 1996, s. 224. I målet skulle ett bolag skapa ett nytt bolag genom en rekonstruktion. Det ursprungliga bolaget skulle överlåta sin verksamhet till försäljningsbolaget för att kunna fortsätta driva bolagets verksamhet därigenom. Med hjälp av bolagets revisor, som anlätades som biträde vid bolagsrekonstruktionen, upprättades ett periodbokslut. Med hjälp av periodbokslutet lyckades försäljningsbolaget få extern finansiering av en bank. Banken, i egenskap av borgenär, väckte därefter talan mot revisorn när bolaget inte kunde betala tillbaka lånet. Skadeståndstalan skulle i första hand ske utifrån de regler som motsvarar dagens 29:2 och 29:1 ABL och i andra hand enligt allmänna skadeståndsrättsliga principer. Banken ansåg att revisorn hade åsidosatt sin skyldighet enligt ABL att granska styrelsens och VD:s förvaltning och även varit medansvarig till skadan genom att inte ha tillsett korrekta värden vid upprättande av dokumenten.

I HD kunde det konstateras att revisorn hade biträtt bolaget under rekonstruktionen. Likaså hade revisorn tagit fram siffrorna i periodbokslutet och varit delaktig vid ansökan om krediter. Balansräkningen ansågs ge en missvisande bild av bolagets verkliga tillgångar. HD ansåg att revisorn hade medverkat till att bolagets tillgångar hade fått ett felaktigt värde. Detta ansåg domstolen innebära att revisorn hade handlat i strid med god redovisningssed. Skadeståndsansvaret i 29 kap. ABL kräver däremot att revisorn handlat i strid med ABL. HD

¹⁵⁸ Svernlöv, 2012, s. 81 f.

kom fram till att den missvisande värderingen hade som syfte att påverka bankens kreditbeslut. Det fanns på så sätt ett orsakssamband mellan revisorn handlade och bankens kreditgivning. De reella siffror innebar också att bankens fordran mot försäljningsbolaget var mer osäker än om bolagets tillgångarna hade haft det värde som framgick ur balansräkningen. Av den anledningen ansåg HD att banken hade haft en betydande risk för skada och förlust. HD ansåg därför att revisorn genom oaktsamhet hade orsakat skadan och att en ersättningskyldigheten förelåg gentemot banken.

Prejudikatvärdet i rättsfallet har ifrågasatts i litteraturen. Pehrson anser att domens utgång var felaktig eftersom revisorn agerade som konsult och inte inom ramen för revisionsuppdraget. Då revisorn handlat vårdslöst inom ramen som konsult borde skadestånd utgå enligt SkL. Dessutom anser Pehrson att HD borde ha gjort en juridisk analys snarare än att döma utifrån vad domstolen ansåg var materiellt riktigt.¹⁵⁹ Även Gometz är kritisk till domen och anser att en bokstavstolkning av HD:s uttalande innebär en ansvarsförskjutning för revisorn. Vid en bokstavstolkning skulle god revisionssed få en ny definition som innebär ett utvidgat ansvar för revisorer. Om god redovisningssed utvidgas till att omfatta även rådgivning och konsultation skulle det innebära att revisorn blir ansvarig för saker som inte omfattas av lag. Gometz anser överlag att HD:s resonemang var svåra att följa, exempelvis i fråga om adekvat kausalitet, vilket ger domen ett lågt prejudikatvärde.¹⁶⁰

När en tredje man utkräver ersättning av en organledamot krävs det att skadan är en adekvat följd av den skadegörande handlingen. Skadevållaren kan därför bli ansvarig gentemot en lång rad tredje män. Doktrin har diskuterat huruvida ett krav på närhet borde finnas för att ett skadeståndsanspråk ska bli aktuellt då skadeståndsansvaret i annat fall kan bli oproportionellt i förhållande till den vårdslösa handlingen. I förarbetena betonas att det vid ansvarsbedömningen ska tas hänsyn till den tillit som tredje man har hyst till den felaktiga informationen. Det måste finnas ett konkret orsakssamband för att det ska bli aktuellt med ett skadeståndskrav. Lagen gör inga andra begränsningar utan låter domstolarna beakta omfattningen på skadestånd och vilka tredje män som betraktas som skadelidande i det aktuella målet.¹⁶¹

¹⁵⁹ Pehrson, "En balansräkning som godkänns av en revisor skall vara riktig", JT nr 2 1999/00, s. 141.

¹⁶⁰ Gometz, "HD vidgar revisorns skadeståndsansvar?", JT nr 1 1996/97, s. 223 ff.

¹⁶¹ SOU 1995:44, s. 250 ff.

Revisorns ansvar har även prövats i I NJA 2014, s. 272 då en aktieägare, vars aktier sjunkit kraftigt i samband med att två bolag gått samman, väckte talan mot revisorn BO och revisionsbolaget BDO. Aktieägaren menade att dessa inte hade anmärkt på de fel och brister som förelåg i årsredovisningen och det prospekt som upprättats inför samgåendet.

BDO-domen behandlar i huvudsak frågan om hur långtgående revisorns ansvar är i förhållande till "annan". Målet behandlar även i vilken utsträckning som marknaden förväntas kunna förlita sig på revisionsberättelsen och de uppgifter som bolaget lämnar. Vid prövningen av det utomobligatoriska skadeståndskravet tillämpade HD den så kallade normskyddsläran där HD gör en del överväganden för att bedöma omfattningen av skadeståndsskyldigheten. Vid bedömning av gränsen för revisorsansvaret menade HD att hänsyn ska tas till förutsebarheten från skadegörarens sida, de hanteringsmässiga svårigheter som följer av ett ansvar gentemot ett stort antal skadelidande samt proportionaliteten mellan den skadegörande handlingen och den uppkomna skadan. HD argumenterade för att hänsyn måste tas till den överträdde normens skyddsändamål, i detta fall revisionen, om "annan" ska kunna omfattas inom den ersättningsberättigade kretsen. Det krävs på så sätt en befogad tillit till såväl den information som bolag lämnat som revisorns granskning. Även tillit med viss styrka kan ligga som grund för rätt till ersättning och beaktning ska då tas till om den lämnade informationen normalt sett brukar ligga till grund för ett visst beslut. HD ansåg att det fanns befogad tillit till både årsredovisningen och prospektet då en revisor har som huvudsakliga syfte att säkerställa att den information som börsbolag lämnar till marknaden är korrekt.

HD gjorde bedömningen att den skadelidande ingår i den ersättningsberättigade kretsen och har missgynnats av affärsbeslutet. HD la däremot över bevisbördan på skadelidande att visa på kausalitet. Den samlade bedömningen gjorde att HD inte ansåg att det förelåg någon kausalitet då uppgifterna i årsredovisningen inte ansågs ha haft stor betydelse för affärsbeslutet. Även om ett bolags årsredovisning kan återspeglas i bolagets börskurs menade HD att ett affärsbeslut som grundar sig på bolagets börskurs inte per automatik innebär en tillit på årsredovisningen utan snarare marknaden tillit till den. I enlighet med översvämningsargumentet argumenterade HD för att en tillit till årsredovisningen förmedlad av börskursen skulle leda till ett för vidsträckt ansvar för revisorn. HD ansåg därför att en sådan tillit överlag inte anses tillräckligt för att revisorn ska bli ersättningskyldig för en felaktig årsredovisning.

3.4.3.3.2 Indirekt skada

Borgenärer kan lida indirekt skada genom att bolagets förmögenhet har minskat, vilket medför att borgenären löper risk att inte få fullt betalt för sina fordringar. Borgenärer ses i vissa sammanhang som mer skyddsvärda än aktieägare när det gäller indirekt skada. Detta synsätt kommer utifrån att borgenärer saknar såväl rätt att föra klandertalan som skadeståndstalan till bolaget.¹⁶²

Borgenärens rätt till ersättning för indirekt skada har klargjorts genom uttalanden från HD i NJA 1979, s. 157. Målet handlar om förutsättningarna för adekvat kausalitet vid indirekt skada men kommer även indirekt att behandla borgenärens rätt att föra talan för indirekt skada. Av målet framgår två huvudsakliga principer. Den första principen är att bolaget blev insolvent till följd av den skadegörande handlingen eller i annat fall att den skadegörande handlingen har förvärrat en befintlig insolvens i bolaget.¹⁶³ Om bolaget fortfarande bedöms kunna betala sina skulder, trots den skadegörande handlingen, föreligger däremot ingen rätt till ersättning för borgenären.¹⁶⁴

Den andra principen innebär att indirekt skada endast ersätts i den omfattning som borgenärens fordran hade betalats såvida inte bolaget ådragit sig skadan. Är bolaget redan insolvent när den skadegörande handlingen sker, är skadan således inte en adekvat följd av den skadegörande handlingen och inte heller ersättningsbar.¹⁶⁵

3.5 Jämkning av skadestånd

Om någon är ersättningsskyldig enligt 29:1-3 ABL kan skadeståndet jämkas enligt 29:5 ABL utefter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens art, skadans storlek och omständigheterna i övrigt. Möjligheten till jämkning är lik den bestämmelse som finns i 6:1 SkL. Det finns även möjlighet att jämka enligt allmänna skadeståndsrättsliga regler om medvållande.¹⁶⁶ Grundförutsättningen i lagen är att den skadelidande ska få full ersättning och

¹⁶² Ström, "Bolagsledningens skadeståndsansvar gentemot enskilda aktieägare vid indirekt skada", JT 2001-02, s. 588.

¹⁶³ NJA 1979, s. 157 & 162.

¹⁶⁴ Johansson, 2018, s. 372.

¹⁶⁵ Stattin, "Företagsstyrning", 2008, s. 350.

¹⁶⁶ Svernlöv, 2012, s. 83 f.

reparera skadan. I det fall som det finns en ansvarsförsäkring ska inte skadestånd jämkas då de inte kan bedömas vara oskäligt betungande.¹⁶⁷ Vid jämkning ska även skuldgraden beaktas. Det görs inga undantag för brottsliga eller grovt oaktsamma handlingar. Däremot brukar det normalt inte förekomma jämkning vid uppsåtligt brottsliga gärningar.¹⁶⁸

Jämkningsmöjligheten för revisorns skadeståndsansvar har varit föremål för prövning i NJA 2006, s. 136. Konkursboet för ett fåmansföretag hade väckt talan mot bolagets revisor och VD. Senare kom talan mot VD:n att avskrivras då denna avlidit. Som grund för målet ansåg konkursboet att revisorn hade varit vårdslös i sin revision av bolaget då han brustit i sin granskning av förvaltningen, räkenskaperna och årsredovisningen. Inte heller hade revisorn anmärkt i revisionsberättelsen att bolaget inte hade betalat sociala avgifter vilket gjorde att VD:n hade kunnat betala ut för höga arvoden till sig själv. HD uttalade att det föreligger två typer av ansvar, ett internt mot bolaget och ett externt mot tredje man. Det externa ansvaret omfattar bolagets ansvar för sin organledamöter inom ramen för organansvaret och principalansvaret. När ett tredje intresse är inblandat blir reglerna om medvållande aktuella. Vid bedömningen av en jämkning tar HD hänsyn till de plikter som åvilat de organledamöter som medverkat till skadan samt i vilken art och omfattning som respektive ledamot medverkat. Vidare ska möjligheten till att rikta regresstalan mot andra medvållande organledamöter tas i beaktning. Då revisorn kunde rikta regresstalan mot övriga medvållande styrelseledamöter, trots deras beviljade ansvarsfrihet, bedömde HD att skadeståndet inte skulle jämkas.

Enligt Diamant var utfallet i målet rimligt ur ett ekonomiskt-teoretiskt perspektiv. Eftersom aktiebolagets intressenter har begränsad insyn i bolaget är revisorns granskning av bolagets ledning viktig. Genom att ställa höga krav på revisorn kan incitamentet för densamma öka att agera lojalt mot aktiebolagets intressenter. Diamant anser därför att vissa sanktionsmöjligheter är nödvändiga för att reglera de fall då revisorn brister i sin granskning och skadar bolaget. Revisorns ansvar är solidariskt med styrelsen och VD:n men till skillnad mot dem har revisorn en skyldighet att teckna ansvarsförsäkring. Diamant ser därför en viss risk i att det aktiebolagsrättsliga ansvaret övervältras i större omfattning på revisorn.¹⁶⁹ Mer kritisk var Svensson som ansåg att aktieägarna överutnyttjade systemet för att komma åt

¹⁶⁷ SOU 1995:44, s. 249 f.

¹⁶⁸ Svernlöv, 2012, s. 84.

¹⁶⁹ Diamant A, "Högsta domstolen om jämkning av revisors skadeståndsskyldighet", JT nr 1 2006/206, s. 168 ff.

försäkringspengarna genom revisorns ansvarsförsäkring. Även om revisorn hade kvar sin regressrätt mot styrelseledamöterna så menade Svensson att detta överutnyttjande av ABL:s skadeståndssystem strider mot den ansvarsfördelning som följer av ABL.¹⁷⁰

Jämkning av skadestånd har även varit föremål för prövning i NJA 1994, s. 336. I målet hade styrelseordförande och VD i Gusums Bruk förskönat bolagets redovisning under nästan ett decennium för att bland annat kunna beviljas krediter. Samtliga instanser dömde bolagsorganen och fastställde skadeståndsskyldighet. Den förskönade redovisningen i Gusums Bruk ledde därefter till att en del aktieägare väckte en skadeståndstalan mot revisorn i ett annat mål. Aktieägarna ansåg att de lidit skada av att revisorn inte upptäckt att redovisningen varit förskönad vid sin revision. Vid anskaffandet av aktie hade aktieägarna förlitat sig på årsredovisningen och den rena revisionsberättelsen som legat till grund för förvärvsbeslutet. TR ansåg att revisorn var skadeståndsskyldig men jämkade beloppet till 1/6. Vid bedömningen tog domstolen hänsyn till skuldgraden hos revisorn, kärandens medvållande och ansvarsförsäkringen. Domen överklagades av aktieägarna men parterna förlikades innan prövning i hovrätten hann ske.

3.6 Solidariskt ansvar

När flera är ersättningsskyldiga för samma skada, är ansvaret solidariskt enligt 29:6 ABL. Undantag kan dock ske om någon har ett jämkat ansvar enligt 29:5 ABL. Genom det solidariska ansvaret kan den skadelidande som huvudregel utkräva ersättnings från vem som helst av de ersättningsskyldiga. Den betalande parten har då rätt att återkräva de andra ersättningsskyldiga efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna enligt 29:6 ABL. Även denna regel överensstämmer väl med gällande allmänna skadeståndsrättsliga principer. Om bolagsstämman endast har beviljat några styrelseledamöter och VD ansvarsfrihet kan bolaget fortsatt väcka talan mot de befattningshavare som inte beviljats ansvarsfrihet för skada som den befattningshavare som beviljats ansvarsfrihet har vållat.¹⁷¹

Såvida samtliga skadevållare är ersättningsskyldiga föreligger det inte teoretiska problem för regressrätten. När ansvar aktualiseras i praktiken, är det oftast respektive befattningshavares

¹⁷⁰ Svensson, "Ansvarsförsäkring ställer revisorn i första linje", Tidningen Balans 2013.

¹⁷¹ Svernlöv, 2012, s. 84 f.

försäkringsbolag som betalar ut ersättning och når uppgörelser kring ansvaret. Försäkringsbolagen försöker ofta undvika regresser i de enskilda fallen då de är förenade med stora transaktionskostnader.¹⁷² Vad som gäller vid regressanspråk mot någon som haft en beviljad ansvarsfrihet är mer oklart. Taxell menar att regressanspråket är personligt och att bolagsstämman inte bör kunna disponera över det genom att bevilja ansvarsfrihet.¹⁷³ Lindskog menar däremot att skadeståndsansvaret för de kvarvarande ledamöterna bör begränsas i förhållande till vad den utjämnande regress skulle ha ålagts ledamoten med ansvarsfrihet.¹⁷⁴

Om någon av de solidariskt ansvariga befattningshavarna är insolvent så ska den inbördes betalningsskyldigheten för de övriga ansvariga bestämmas utifrån samma grunder som deras inbördes ansvar för hela ersättningsbeloppet. Visst undantag gäller däremot för den vars ersättning har jämkats enligt 29:5 ABL. I det fall som någon ansvarig fått sitt ersättningsansvar jämkat kan denna aldrig bli ansvarig för mer än det jämkade beloppet.¹⁷⁵

3.7 Prosolvias domen (Hovrätten för Västra Sverige, målnr T 4207-10)

En dom som haft stor betydelse för rättsutvecklingen är den så kallade Prosolvias domen. Domen rör IT-företaget Prosolvias, som gick i konkurs år 1998, och bolagets konkursbo. Prosolvias startade som ett konsultföretag och utvecklade och sålde programvaror. Så småningom börsnoterades bolaget och kom att etablera Competence Centers där de utvecklade programvaror. I målet i HovR kom flera affärer som skett i Competence Centers att beröras. Konkursboet ansåg att redovisningen i Competence Centers var i strid mot såväl lag som god redovisningssed. Redovisningen gav en illavarslande bild då intäkter och kundfordringar felaktigt hade redovisats till för höga belopp, något som påverkade bilden av bolagets ställning och resultat. Utöver brister i förvaltningen och den interna kontrollen, ansåg konkursboet att revisorn hade varit oaktsam i sitt uppdrag vid revisionen. Tvisten pågick i flera år och gällde att konkursboet ville utkräva skadestånd av revisorn jämte revisionsbolaget, då de ansåg att

¹⁷² Hellner & Radetzki, 2018, s. 236 ff.

¹⁷³ Taxell, 1988, s. 9.

¹⁷⁴ Svernlöv, 2012, s. 85.

¹⁷⁵ SOU 1971:15, s. 356.

revisorn varit oaktsam och inte anmärkt på att bolagets redovisning varit felaktig, vilket medförde att bolaget lidit skada till följd av konkursen.

I bedömningen av om revisorn hade handlat i strid med lag och god redovisningssed under räkenskapsåret 1997 använde sig HovR av försiktighets- och realisationsprincipen. Med hjälp av dessa principer bedömde HovR att felaktigheter förelåg och att avvikelserna var väsentliga. Exempelvis saknade information som hade efterfrågats av marknaden. Prosolvias hade givit ut delårsrapporter som var felaktiga, saknade information och i stort avvek väsentligt från god redovisningssed.

Revisorn hade påtalat allvarliga brister i Prosolvias förvaltning i en rapport i maj 1998. Enligt HovR:s bedömning hade revisionen startat först i november 1997 i samband med att revisionsplanen presenterades. Revisorns dokumentation var på så sätt bristfällig. HovR menade att revisorn såväl borde ha påtalat bristerna i förvaltningen likväl som ha följt upp så att de rättats till i ett tidigare skede. Förvaltningsrevisionen var inte heller utförd enligt god revisionsmedvetenhet enligt HovR. De redovisningsprinciper som bolaget använde sig av var inte ändamålsenliga, något HovR ansåg borde ha påtalats vid revisionen av redovisningen. Inte heller hade revisorn kontrollerat de uppgifter som bolagsledningen hade lämnat muntligen. HovR menade att revisorn borde ha upptäckt och rapporterat avvikelser redan sommaren 2017. Av den anledningen ansågs revisorn vårdslös och ansågs inte ha gett en rättvis bild vid revisionen. Vidare förelåg brister då revisorn inte hade haft en varaktig kontroll över bolaget. Sammantaget ansågs revisorn oaktsam.

Vid bedömning av orsakssambandet använde sig HovR av differensmetoden genom att göra en jämförelse av det faktiska förhållande och ett hypotetiskt förhållande. Med differensmetoden tänks handlingen bort och i det fall som effekten skulle ha uteblivit i ett sådant fall, anses handlingen ha varit orsaken till effekten. Omvänt innebär det att det inte föreligger något orsakssamband om effekten ändå inträffar. HovR menade att styrelsen hade hyst en stark tilltro till revisorn och att denna förväntades agera på ett korrekt sätt. HovR kom vidare fram till att Prosolvias lär ha kunnat infria de förväntningar som fanns på bolaget om styrelsen hade kunnat sköta verksamheten och finansieringen hade löst sig. Utifrån ett hypotetiskt resonemang skulle också bolagets finansiering kunna ha löst sig. Därför menade HovR att revisorns oaktsamhet i fallet var en nödvändig betingelse för skadan och att det därför förelåg ett orsakssamband.

Adekvans förelåg också då revisorns försummat sina förpliktelser som följer av revisionsuppdraget och att konsekvenserna var förutsägbara och låg i farans riktning.

HovR kunde fastställa att revisorn tillika revisionsbolaget hade varit vårdslösa och skulle utgå skadestånd till konkursboet. I målet yrkade revisorn att ett eventuellt skadestånd skulle jämkas. Dessutom anförde revisorn att regressrätten saknar värde. Konkursboet å sin sida bestred att regressrätten saknade värde men anförde att om domstolen kommer fram till den slutsatsen så skulle ingen jämkning ske då den skadelidande är i behov av reparation. HovR anförde att jämkning enbart sker i undantagsfall och för att undvika orimliga storlekar på skadestånd. Eftersom revisorns vållande inte var ringa ansåg inte domstolen att skadeståndet borde jämkas. HovR uttalade även att i de fall som skadevållarens möjlighet till regress står i konflikt med den reparativa funktion som skadeståndet har, så ska den reparativa funktionen tillgodoses i första hand. Revisorn blev därför skadeståndsskyldig för hela skadan solidariskt med revisionsbolaget.

Efter domen kunde parterna förlikas, vilket innebar att HD aldrig kom att pröva målet.¹⁷⁶ Trots att det innebär att prejudikatvärdet blir lägre, menar kritiker att underinstanserna kommer utgå från domen i liknande mål och påverka rättsutvecklingen åt ett utvidgat ansvar för revisorn.¹⁷⁷

En av de främre kritikerna mot domen är Gregow. Enligt Gregow innehöll domskälen åtminstone fyra fel. Det första menade Gregow är att HovR ställde för låga beviskrav. "Övervägande sannolikhet" motsvarar ett krav på strax över 50 %, vilket Gregow menar borde vara snarare 60-70 %. Som andra fel anser Gregow att HovR har bedömt orsakssambandet utifrån ett förenklat sätt vilket snarare liknar en form av presumtionsansvar. Denna bedömning anser Gregow strider mot bolagsledningens och styrelsens ansvar enligt ABL. Genom HovR:s bedömning blir revisorns ansvar till och med mer långtgående än ansvaret för de som orsakat det ursprungliga felet. Som tredje fel ansåg Gregow att den ekonomiska situationen i Prosolvias borde bedömts på ett annat sätt. Enligt Gregow leder bolagets resonemang till slutsatsen att revisorns oaktsamhet enskilt har lett till Prosolvias skada. Detta är felaktigt då Gregow menar att en konkurs beror på fler faktorer än så. Som en sista kritik ansåg Gregow att såväl revisorn

¹⁷⁶ Gregow T., "Prosolviadomen", SvJT 2013, s. 1033 ff.

¹⁷⁷ Svensson B, 2013.

som revisionsbolaget har fått svara för konsekvenser av den medierapportering som skett kring bolaget trots att dessa rapporter berört annat än de förhållande som hade åberopats i målet.¹⁷⁸

¹⁷⁸ Gregow T, "Prosolviadomen", SvJT 2013 s. 1033 ff..

4 Ansvarsförsäkring

4.1 Inledning

En ansvarsförsäkring har som huvudsaklig funktion att skydda försäkringstagaren mot de konsekvenser som kan medföra av ett skadeståndsansvar. Ett annat viktigt syfte är den sociala funktion som tryggar den skadelidandes rätt till ersättning.¹⁷⁹ En bakomliggande faktor till ansvarsförsäkringens funktioner är det preventiva och reparativa syftet som finns i skadeståndsrättsliga sammanhang. Även om skadeståndets preventiva syfte är att det inte ska ske några skador så kan inte alla skador undvikas. Ett skadeståndsskyldighet innebär dock inte per automatik att skadan blir reparerad. Exempelvis kan skadevällaren ha gått i konkurs eller i allmänhet sakna möjlighet att ersätta skada. I en sådan situation kan den skadelidande vara ersättningsberättigad och skadevällaren tillika ersättningskyldig utan att skadan blir reparerad. En ansvarsförsäkring fyller i en sådan situation en viktig funktion då den övertar den skadevällandes betalningsansvar förutsatt att skadan omfattas av försäkringsvillkoren.¹⁸⁰

Ansvarsförsäkringars omfattning kan variera beroende på vilket verksamhetsområde som bolaget befinner sig i och vilka behov som finns därefter. Oavsett bransch finns det dock en del allmänna villkor som är gemensamma för de flesta, exempelvis beträffande vilken typ av skada som ansvarsförsäkringen omfattar. En utgångspunkt för de flesta ansvarsförsäkringarna är omfattningen av den skadeståndsskyldighet som följer av allmänna skadeståndsrättsliga regler. Om den försäkrade har åtagit sig ansvar för skador som sträcker sig utanför detta så ersätts däremot de normalt inte.¹⁸¹ Ett annat undantag som anges är de skador som framkallats uppsåtligen eller genom grov vårdslöshet av företagets styrelseledamot, VD eller annan anställd i ledande ställning inom företag.¹⁸²

I inomobligatoriskt förhållanden är det vanligt att avtalsparter tecknar särskilda avtal om hur en eventuell skada ska fördelas. Det går även att införa friskrivningsklausuler där en part som friskrivit sig en viss fara inte kan bli betalansvarig såvida inte klausulen anses oskäligen och bör

¹⁷⁹ Dennerståhl, "Ansvarsförsäkring för företag", upplaga 13, Studentlitteratur, 2009, s. 9.

¹⁸⁰ Lagerström, "Företagsförsäkring: juridisk handbok för försäkringsgivare och försäkringstagare", upplaga 3, Norstedts juridik, 2007, s. 151 f.

¹⁸¹ Dennerståhl, 2009, s. 26.

¹⁸² Dennerståhl, 2009, s. 36.

lämnas utan hänseende. En överföring av skadeståndsrisker kan på så sätt ske i inomobligatoriska förhållanden. Särskilt vanligt förekommande är det inte minst för försäkringsbolagen. Flera försäkringsbolag har ingått avtal om hur inträffade skador ska fördelas dem emellan genom den så kallade regressöverenskommelsen. Försäkringsbolagen har också ingått avtal som reglerar vilken försäkring som ska bära en viss skada då det förekommer dubbelförsäkring då en skada omfattas av flera försäkringar.¹⁸³

För utomobligatoriska förhållanden är det svårare att överföra risker utan att använda sig av de regler och allmänna skadeståndsrättsliga principer som finns. Någon möjlighet att använda sig av friskrivningsklausuler finns inte. Ansvarsförsäkringsbehovet kan av den anledningen vara mindre i ett inomobligatoriskt förhållande där friskrivningsklausuler förekommer än i de utomobligatoriska förhållandena.¹⁸⁴

4.2 Ansvarsförsäkring för revisorer

Revisorer och registrerade revisionsbolag ska enligt lag teckna en ansvarsförsäkring för den ersättningskyldighet som de kan ådra sig inom ramen för sin revisionsverksamhet.¹⁸⁵ Om det kommer till Revisorsinspektionens kännedom att en revisor saknar ansvarsförsäkring begär nämnden att denna tecknar en sådan inom en viss tid. Skulle revisorn trots det inte teckna en försäkring kommer nämnden att tilldela revisorn en varning och meddela att auktorisationen eller godkännandet kan komma att upphävas om revisorn inte vidtar rättelse.¹⁸⁶

4.3 Ansvarsförsäkring för styrelseledamöter och VD

Styrelseledamöter och VD kan teckna en VD- och styrelseansvarsförsäkring. Till skillnad mot revisorer så finns det ingen skyldighet för styrelseledamöter och VD att teckna en sådan försäkring. VD- och styrelseansvarsförsäkringen omfattar ersättningsanspråk som är grundat på det personliga betalningsansvaret som följer av bestämmelserna i ABL.¹⁸⁷

¹⁸³ Lagerström, 2007, s. 153.

¹⁸⁴ Lagerström, 2007, s. 153 f.

¹⁸⁵ Jfr 27 § revisorslagen.

¹⁸⁶ Moberg, Valentin, & Åkersten, *a.a.*, s. 158; jfr 25 § 1 st. revisorslagen.

¹⁸⁷ Dennerståhl, 2009, s. 82.

Numera tecknar de flesta större bolag VD- och styrelseansvarsförsäkringar för att täcka det gäldansvar som dessa bolagsorgan kan ådra sig samt juridiska omkostnader och rättegångskostnader.¹⁸⁸ Enligt Mats-Ola Jakobsson, nordisk ansvarig för Financial Lines inom If Industri, är användningen av ansvarsförsäkringar utbredd men det är sällan som ersättning betalas ut då styrelseledamöter och VD sällan ställs till svars. Däremot kan de skador som väl förekommer röra sig om stora belopp.¹⁸⁹

För småföretagare är användningen av VD- och styrelseförsäkringar inte lika utbredd. Enligt en undersökning gjord av Novus på beställning av Trygg Hansa så saknar var tredje småföretagare år 2014 försäkringsskydd överhuvudtaget, något som huvudsakligen förklaras genom bristande kunskap om riskerna. Enligt Ing-Marie Gustafsson, chef för kundservice företag på Trygg Hansa, är åtminstone en ansvarsförsäkring absolut nödvändig för företag eftersom ansvarsskador kan vara förenade med väldigt stora ersättningsbelopp.¹⁹⁰

¹⁸⁸ Jakobsson., “*If’s Risk Management Journal 1/2009*”, 2009-01, s. 7.

¹⁸⁹ Östlund, “*Så fungerar ledningarnas ansvarsförsäkringar*”, 2010-02-01.

¹⁹⁰ Fälldin, “*En av tre småföretagare saknar försäkringsskydd*”, 2014-02-04.

5 Analys

5.1 Inledning

Aktiebolagets högsta beslutsfattande organ utgörs av bolagsstämman. Styrelsen, VD:n och revisorn är underordnad bolagsstämman och de beslut som fattas där. Bolagsorganens ansvarsområden skiljer sig åt. Styrelsen ska svara för de ramar som sätts av bolagsstämman och sköter den ekonomiska och organisatoriska förvaltningen i bolaget. Styrelsen utser en VD som är det ledningsorgan som ska svara för den löpande förvaltningen. Revisorn är däremot ett kontrollerande organ som har som uppgift att granska så att styrelsen och VD:ns arbete utförs korrekt och följer lag och bolagsordning. De olika bolagsorganen fyller således olika funktioner och har olika ansvarsområden. Medan det åligger styrelsen och VD:n att fullfölja sina uppdrag och se till att bolaget sköts korrekt, åvilar ett stort ansvar på revisorn att objektivt granska styrelsen och VD:ns arbete. Revisorn som organ utgör på så sätt en viktig funktion för tredje man. En viktig skillnad mellan bolagsorganen är att revisorn är en utomstående part som inte är beroende av bolaget på samma sätt som styrelsen och VD. Trots det menar kritiker att revisorn många gånger kan gynna majoritetsägarnas linje då det är bolagsstämman själv som utser vem de ska utse till revisor för bolaget. Av den anledningen har det tillkommit skyddsregler för minoritetsaktieägare att utse en minoritetsrevisor i 9:9 ABL. Styrelsen och VD:n å sin sida svarar endast för bolaget och aktieägarna.

I min mening framgår ansvarsfördelningen mellan styrelse, VD och revisor i svenska aktiebolag relativt klar. Enligt ABL är det styrelsen som bär det främsta ansvaret för bolagets förvaltning, organisation och bokföring. Trots det är visat rättspraxis att det är revisorn som får svara för skadan i de flesta skadeståndsmål. Analysen utgår ifrån hur ansvarsfördelningen ser ut och i vilken mån rättstillämpningen sker i domstolarna.

5.2 Konkursboets talan

5.2.1 Inledning

Frågor kring ansvarsfördelningen mellan bolagsorganen aktualiseras huvudsakligen när problem uppstår, exempelvis vid en konkurs. I flera av rättsfallen har konkursboet väckt talan

mot ett bolagsorgan som de anser ha misskött sitt uppdrag till den grad att det har varit avgörande för att bolaget har gått i konkurs. Det förekommer även att en borgenär eller annan tredje man anser att de lidit skada och vill utkräva skadestånd. Vanligtvis för konkursboets även tredje mans skadeståndstalan. En viktig uppgift för konkursboet är att driva in så mycket kapital som möjligt för att kunna ersätta de förmånstagare som har ett anspråk på bolaget. Bokföringen och den interna förvaltningen är central vid bedömning av vållande. Borgenärer och placerare kan ha årsredovisningen som grund för huruvida de ska ingå avtal med bolaget och felaktigheter i bokföringen kan därför få stora konsekvenser som föranleder i att ett skadeståndsanspråk riktas mot den vållande.

5.2.2 Skadeståndstalan och dess följder

Ett konkursbo kan för bolagets räkning driva en talan om oaktsam revision mot revisorn. Konkursboets talan kan däremot få märkliga effekter, exempelvis när bolagsstämman i ett bolag har beviljat ansvarsfrihet för styrelsen och VD:n som senare visar sig ha varit felaktig. I en sådan situation kan styrelsen ha godkänt en redovisning och förvaltning för att senare konkursboet, för bolagets räkning, kommer att väcka talan mot bolaget för oaktsam revision. Eftersom ett konkursbo inte ska ha bättre rätt än bolaget att rikta skadeståndsanspråk mot revisorn blir situationen många gånger märklig. I NJA 2006, s. 136 går det exempelvis att ifrågasätta om skadeståndssystemet har använts utifrån dess syfte. Bolaget var ett fåmansbolag och på så sätt i princip identiskt med aktieägarna. I fallet hade aktieägarna beviljat ansvarsfrihet åt styrelsen och senare ansett att det var felaktigt varpå de begärde skadestånd av revisorn. Även om HD inte tog ställning till huruvida konkursboet profiterade på skadeståndssystemet blev den praktiska konsekvensen att styrelseledamöterna, som också var aktieägare i bolaget, fick ersättning trots sitt eget fel.

Det går även att diskutera hur gällande rätt ser ut i de fall då ett konkursbo går med överskott efter att ett skadestånd har utbetalats, vilket bland annat diskuterades i anslutning till Prosolvias domen. I en sådan situation övergår en konkurs till en likvidation som samtliga aktieägare får ta del av. De styrelseledamöter som äger aktier i bolaget får därmed också ta del av skadeståndet. Detta förfarande innebär att styrelseledamöterna drar en orättmätig fördel av skadeståndssystemet. Det borde inte vara möjligt för ett annat bolagsorgan, som ursprungligen har begått fel, att dra nytta av skadeståndssystemet på ett sådant sätt.

5.3 Revisorns professionsansvar och förtroendeuppdrag

5.3.1 Inledning

Som nämnt skiljer sig styrelseledamöter, VD och revisorns förhållande till bolaget åt. Till skillnad från styrelseledamöter och VD föreligger ett professionsansvar för revisorn. Bedömningen av oaktsamhet hos en revisor förefaller på så vis bli enklare då revisorer förväntas följa en aktsamhetsnorm. Rättspraxis visar att culpabedömningen av revisorns vållande sker i förhållande till hur andra revisorer brukar handla. Revisorn bedöms också utifrån hur väl den handlat enligt god revisions sed. Att god revisions sed och god revisors sed utgör en del av bedömningen av om huruvida revisorn har handlat i strid mot en aktsamhetsnorm kan vara problematiskt. Eftersom inte sederna explicit är definierade i lag eller förarbeten är de vägledningar som FAR och Revisorsinspektionen utformat vägledande för domstolarna. Samtidigt finns det ingen garanti för vad som faktiskt innefattas i normerna, något som kan göra att en revisor felaktigt kan tro sig ha agerat i enlighet med dem. Många gånger har Revisorsinspektionen tagit upp frågan om en revisor har brutit mot god revisions sed före målet avgörs i domstol. Ofta tycks också domstolarna gå på den bedömning som Revisorsinspektionen kommit fram till.

5.3.2 Styrelseledamotens och VD:s ansvar

Efterhand som allt fler skadeståndsmål riktar sig mot revisorns oaktsamhet, går det att diskutera om revisorns professionsansvar i praktiken innebär att styrelseledamöter och VD får ett mindre ansvar. Det föreligger relativt få specifika krav för vad som krävs för att få vara såväl styrelseledamot som VD vilket i realiteten innebär att många kan bli det. Kraven är betydligt större på revisorer vad gäller inte minst utbildning och praktik. En styrelseledamot eller VD har på samma sätt inte en aktsamhetsnorm att förhålla sig till, något som också kan försvåra bedömningen av deras vållande. Exempelvis ska en styrelseledamot beakta sin tillsynsplikt vid fullgörandet av sitt uppdrag. Tillsynsplikten finns däremot inte föreskriven i lag och kan därför vara svårbedömd. Bedömningen av professionsansvaret förefaller ha betydelse för domstolarna och kan säkert ha inneburit att en ansvarsförskjutning har skett mot revisorn. En sådan ansvarsförskjutning går att ifrågasätta. Att ett bolagsorgan som har ett professionsansvar förväntas ta större ansvar tycks både logiskt och rimligt. Å andra sidan är det inte lika rimligt

att revisorns professionsansvar ska medföra att det bolagsorgan som bär det ursprungliga ansvaret ska undgå ansvar till följd av en avsaknad av professionsansvar.

Att en styrelseledamot eller VD skulle använda sig av ett lekmansargument där de påstår att de förlitat sig på revisorns bedömning vore inte heller rimligt utan ger snarare revisorn ett orimligt stort ansvar i förhållande till styrelseledamöterna och VD. Med uppdraget följer ett stort ansvar enligt lag för både styrelseledamöter och VD. Det torde därför inte vara rimligt att använda sig av ett lekmansargument i domstol för att undgå ansvar. Däremot borde aktsamhetskravet för de bolagsorgan som besitter expertkunskap vara högre ställt än för en lekman. I Counterminedomen åberopade kärende i TR att CB och BW borde ha ett högre aktsamhetskrav då de utgett sig ha haft en stor vana av styrelsearbete. Argumentet prövades däremot aldrig i domstolen och rättsläget förblir därför något oklart. Av rättsfallet framgår det däremot att kravet ställs relativt högt för att en styrelseledamot ska anses ha varit oaktsam. Även om styrelseledamöterna har gett felaktig information i externa rapporter menade domstolen att det var upp till kärende att bevisa att CB och BW visste om att informationen var felaktig när den gavs, vilket bör ses som ett högt ställt beviskrav.

Dotevall menar att styrelsen och VD endast kan bli ansvariga vid grov försumlighet. En VD:s försumlighet är förenad med dennes uppdrag att sköta den löpande förvaltningen medan styrelsens försumlighet kan föreligga när tillsynsplikten över VD:n brister. Lagstiftaren har i propositionen till ABL 1975 ansett att styrelsens tillsynsplikt kring bokföringen var uppfylld så länge de har anlitat en revisor. Något liknande uttalande finns däremot inte i propositionen till ABL 2005. I praktiken tycks däremot domstolarna gå allt mer på den linjen, exempelvis i Counterminet-domen där TR inte ansåg att styrelseledamöterna hade varit oaktsamma. Om styrelsen har uppfyllt sin tillsynsplikt gällande bokföringen genom att anlita en revisor är det också rimligt att anta att revisorn övertar styrelsens tillsynsansvar över bolagets ekonomiska funktion. Beviskravet ställs förmodligen relativt högt för att en styrelseledamot ska hållas ansvarig för skada.

5.3.3 Tillit till vad revisorn sagt

En styrelseledamot som inte bedömdes kompetent nog att sköta bokföringen ansågs inte ha varit medvällande med revisorn i HovR:ns mål 5756-06. Ett sådant argument innebär att

styrelseledamöter med ett sämre ekonomiskt sinne ska få ett mindre ansvar. HovR lade vikt vid att styrelseledamoten hade rådfrågat revisorn om den person som skötte bokföringen var kompetent nog, vilket revisorn svarade jakande till. Som kontrollerande organ förväntas det gå att fästa tillit till revisorns uppgifter. Hade revisorn gett ett annat svar hade ansvarsfördelningen möjligtvis sett annorlunda ut. Att domstolen väljer att ge revisorn ett större ansvar tillika styrelseledamoten ett mindre ansvar på grund av den bristande kompetens kan på många sätt tyckas märklig. Genom ett sådant uttalande utvidgar domstolen revisorns ansvar samtidigt som det visar hur stor vikt domstolen fäster vid revisorns uttalande inom rollen för sin profession.

5.4 Skadeståndets funktion

Skadeståndets främsta syfte är att det ska verka reparativt, distributivt och preventivt. I synnerhet det reparativa syftet tycks väga tungt i skadeståndsmål. Om den skadeståndskyldige inte har möjlighet att ersätta det skadestånd som utdöms, förlorar skadeståndet sin verkan. Det är i en sådan situation som ansvarsförsäkringar fyller en viktig funktion. I Prosolvia-domen argumenterade HovR för att den skadelidandes möjlighet till reparation ska väga tyngre än revisorns möjlighet till jämkning av skadestånd. Domstolarna tycks i allmänhet fördela större ansvar på revisorn i skadeståndsmål då det oftast innebär att skadan kan bli reparerad. Det tycks således som att skyddsvärdet för att den skadelidande ska få sin skada reparerad är större än värdet av att upprätthålla en jämn ansvarsfördelning i enlighet med ABL. Det kan också förklaras genom att styrelseledamöter som saknar ansvarsförsäkring ofta har svårt att ersätta det utdömda skadeståndet. I exempelvis HQ-domen uppgick skadeståndsanspråket till cirka fem miljarder kronor efter räntepåslag. Om anspråket hade riktats enbart mot styrelseledamöterna, och dessa skulle bli dömda, hade domstolen förmodligen behövt jämka skadeståndet utifrån skadevällarens ekonomiska situation. Det skulle i så fall innebära att skadeståndet förlorar sin reparativa verkan.

Skadeståndets preventiva funktion tenderar att få minskad betydelse i takt med hur rättsutvecklingen förändrats. Efterhand som revisorn får svara för allt fler anspråk, riskerar styrelseledamöter och VD att vara mindre aktsamma vid utövandet av sina uppdrag. De regler i ABL som ska avskräcka styrelseledamöter och VD från att vara culpösa vid utövandet av sina uppgifter tenderar då att förlora effekt.

5.5 Hur stor del av skadan ska revisorn svara för?

Revisorns ansvar för skadan behandlas i SOU 1995:44. Enligt förarbetena ska en revisors skyldighet att utge skadestånd motsvara den försummelse som revisorns haft vid fullgörande av dennes uppdrag. Om försummelsen varit varaktig ska däremot revisorn ersätta hela skadan. Förarbetena förtydligar också att en skada som täcks av en ansvarsförsäkring aldrig kan ses som oskäligt betungande och kan inte heller jämkas. Förarbetena är på så sätt motstridiga. Rimligtvis bör de tolkas så att en revisor kan bli ersättningsskyldig för ett skadestånd som är större i belopp än revisorns försummelse men lika stort eller lägre än det belopp som revisorns ansvarsförsäkring täcker. Utifrån en sådan tolkning kan revisorn bli ersättningsskyldig för ett skadestånd som är större än revisorns försummelse. Att revisorn dessutom ska bli ersättningsskyldig för hela skadan i det fall som granskningen varaktigt brustit tyder på att förarbetena medverkar till en snedfördelning av den ansvarsfördelning som ABL ställer upp. Även om revisorn har gjort fel, kvarstår det faktum att det är styrelsen eller VD:n som har upprättat bokföringen och revisorn borde på så sätt inte ensam svara för hela skadan. Att lagstiftaren ställer så höga krav på revisorn bör uppfattas som en passning till revisorer att vara särskilt försiktiga och noggranna i sin revision.

Revisorns ansvar togs upp i exempelvis Gusums Bruk-domen. Tingsrätten ansåg att revisorn enbart skulle svara för den skada som denne orsakat. Även i Prosolvias domen följde HovR det som fastställs i förarbetena. Revisorn ansågs varaktigt ha brustit i sin granskning och fick därmed svara för hela skadan.

5.6 Solidariskt ansvar

I det fall som flera parter blir solidariskt ansvariga för en skada kan parterna regressa mot medvållande parter. Enligt 29:6 ABL ska skadeståndet fördelas utifrån vad som är skäligt efter omständigheterna. Om en styrelseledamot saknar ansvarsförsäkring är det därför sannolikt att revisorn åläggs skadeståndet. I Prosolvias domen ansåg HovR inte att en regresstalan mot en medvållande styrelseledamot var aktuellt då denna part inte hade möjlighet att ersätta skadan. HovR utgick ifrån att intresset för reparation vägde tyngre för den skadelidande. Om HovR hade tillåtit en regress hade den skadelidande troligtvis inte haft möjlighet att få full ersättning för sin skada. Skadeståndet skulle på så sätt förlora en del av sin reparativa verkan. Det

resonemang som HovR för innebär däremot i praktiken att de väljer att förbi att skadan har orsakats av flera parter. Skyddsvärdet för skadeståndets reparativa funktion väger återigen tyngre.

Revisorn kan i sin tur väcka en regresstalan mot de medvållande styrelseledamöterna. Bedömningen ifall det är lönsamt får göras från situation till situation. Eftersom processer är ekonomiskt och tidsmässigt krävande drivs regresstalan främst när det finns medel att tillgå av den medvållande.

5.7 Ansvarsförsäkring

5.7.1 Obligatorisk ansvarsförsäkring

Revisorn har en obligatorisk ansvarsförsäkring i enlighet med revisorslagen. Något liknande krav finns inte för varken styrelseledamöter eller VD. Eftersom skadeståndprocesser är kostsamma är det mer fördelaktigt att rikta sitt anspråk mot den part som har bäst ekonomiska förutsättningarna att kunna ersätta en skada. Det ter sig därför vara mer fördelaktigt att stämma en revisor än en styrelseledamot. Ur ett samhällsperspektiv kan det däremot bli problematiskt när skadeståndsanspråken endast riktas mot den som kan betala då det leder till att den som ursprungligen begått felet inte ställs till svars. Det slutar med att revisorn får bära hela ansvaret även i de fall då både styrelseledamöter och revisorn blir stämde. Exempelvis stämde konkursboet i Prosolvias domen både styrelseledamöterna och revisorn för att senare återkalla skadeståndstalan mot styrelseledamöterna efter att målet mot revisorn var avgjort. Domen har också kritiserats för att den leder till just denna rättsutveckling.

5.7.2 VD- och styrelseansvarsförsäkring

Även om det inte föreligger något krav på en obligatorisk VD- och styrelseansvarsförsäkring finns det en möjlighet för både styrelseledamöter och VD att teckna en sådan. Vanligtvis är det bolaget självt som tecknar en ansvarsförsäkring åt sina bolagsorgan. Eftersom försäkringen är frivillig skiljer den sig från de obligatoriska försäkringarna som innehåller vissa lagkrav beträffande försäkringsvillkoren. Utvecklingen där bolagen själva tecknar ansvarsförsäkring kan i vissa situationer få besynnerliga utfall. Om en styrelseledamot skadar bolaget och ett

konkursbo riktar anspråk mot en styrelseledamot kan det således bli den försäkring som företaget själv tecknat som kommer att ersätta skadan. Om det skulle bli obligatoriskt för bolag att teckna VD- och styrelseansvarsförsäkringar till sina styrelseledamöter och VD, liksom revisionsbolaget tecknar åt sina revisorer, skulle försäkringsbolag och konkursbo troligtvis hamna i processer där det går att ifrågasätta om ansvarsförsäkringen täcker skadan. Om ett obligatoriskt krav att teckna försäkring istället hade riktats mot den enskilda ledamoten hade det däremot inneburit ökade kostnader för densamma, något som skulle kunna resultera i att färre vill bli styrelseledamöter. Det finns också en osäkerhet i form av att ledamöter underlåter sig att vara försäkrade på grund av okunskap eller slarv. Den undersökning som Trygg Hansa gjort kring företags medvetenhet om företagsförsäkringar tycks tala för att kunskapen kring försäkringar är väldigt bristfällig. Att göra ansvarsförsäkringen obligatorisk även för styrelseledamöter och VD skulle däremot fylla ett viktigt syfte ur ett samhällsperspektiv då det potentiellt skulle kunna leda till att ansvarsfördelningen blir mer jämnt fördelad. För den skadelidandes del innebär det att deras chanser att få sin skada fullt reparerad ökar då försäkringar är en garanti för att det finns kapital som kan ersätta skadan.

5.8 Utvidgning av revisorns uppdrag

Enligt ABL ska revisorn granska bolagets räkenskaper, medelförvaltningen samt styrelsens och VD:ns förvaltning. Av de mål som finns tycks domstolarna i allt större omfattning vilja utvidga revisorns uppdrag. I NJA 1996, s. 224 hade revisorn upprättat en tillfällig balansräkning. Trots att revisorn inte hade utfört någon revision för bolaget, bland annat i avsaknad på en årsredovisning, ansåg HD att revisorn även hade ett rådgivningsansvar även för det som denne hade utfört utanför revisorsuppdraget. En sådan prövning av revisorns ansvar borde rimligtvis ha skett utifrån att revisorn handlat som konsult och inte i egenskap av bolagets revisor, en prövning som i så fall skulle ha skett utanför ABL. Liksom Pehrson och Gometz betonar, bör revisorn anses ha varit vårdslös, om än borde inte prövningen skett enligt ABL. Att revisorsuppdraget omfattas även av dessa uppgifter bör därför ses som en utvidgning av uppdraget utanför vad revisorn är skyldig att göra enligt ABL, något som Gometz också påpekar.

Omfattningen av den skadeståndsberättigade kretsen har prövats i BDO-domen. HD tillämpade normskyddsläran och adekvat kausalitet för att försöka begränsa den skadeståndsberättigade

kretsen. Genom domen har HD lagt en mall för hur framtida fall ska bestämma omfattningen på den ersättningsberättigade kretsen. Det går däremot att diskutera huruvida det är tillräckligt. Möjligtvis borde bolagsledningen ta ett visst ansvar för bolagets felaktigheter. Utfallet i domen tycks dock rimlig i förhållande till HovR:s bedömning att den skadeståndsberättigade kretsen borde utvidgas och att en sådan utvidgning inte innebär en oskälig utvidgning av revisorns skadeståndsskyldighet gentemot tredje man.

5.9 Möjligheter till begränsat skadeståndsansvar för revisorn

En begränsning av revisorns skadeståndsansvar har varit föremål för utredning. Utifrån den rättspraxis som finns tycks möjligheterna för revisorn att få sitt skadestånd jämkat begränsad. Utvecklingen kan förklaras genom de uttalande som exempelvis finns i förarbetena beträffande att ett skadestånd inte anses oskäligt betungande så länge som skadeståndet täcks av en ansvarsförsäkring. NJA 2006, s. 136 tycks ligga som grund för utvecklingen där revisorn åläggs ett större ansvar än vad som följer av lagen. Till följd av målet kan inte heller revisorn hävda medvållande från bolagets sida för att därigenom åstadkomma ett jämkat skadestånd.

De risker som utredningen lyfte i fråga om att begränsa revisorns skadeståndsansvar är bland annat att en begränsning skulle kunna göra att revisorn blir mindre aktsam när den utför sitt uppdrag. Denna risk är troligtvis orsaken till att revisorers skadestånd inte är begränsat till ansvarsförsäkringen belopp enligt ABL. Det finns dock säkert fler faktorer som påverkar en revisors aktsamhet än skadeståndets storlek. Om revisorns skadeståndsansvar hade begränsats skulle troligtvis ansvarsfördelningen se annorlunda ut. Det skulle innebära att den skadelidande i större utsträckning hade behövt stämma såväl revisorn, styrelsen och VD för att få sin skada ersatt. På så sätt hade också ansvarsfördelningen skett i större utsträckning enligt lagens ordalydelse. Att begränsa skadeståndansvaret skulle däremot kunna påverka den skadelidandes möjlighet att få sin skada fullt reparerad. Enligt EU-rekommendationerna borde däremot begränsningen ske då revisionsbolag har fått det svårare att erhålla försäkringen till följd av ökade skadeståndsanspråk. Om rättsutvecklingen fortsätter riskerar problematiken att öka vilket kommer att medföra att revisorn får svara för allt fler skadeståndsanspråk. Det skulle också kunna leda till att revisionsbolagen kommer att få det svårare på sikt att ersätta de skador som ej täcks av ansvarsförsäkringar.

Utredningen från EU bestod av två förslag på begränsningar. Den ena innebar en beloppsbegränsning av skadeståndsansvaret vid oaktsamhet och det andra att en skadeståndstalan måste väckas mot bolagsledningen som i sin tur får väcka en regresstalan mot revisorn. Vid uppsåtliga situationer kan däremot talan väckas direkt mot revisorn. Syftet med förslagen tycks goda och verkar ligga i linje med den ansvarsfördelning som följer av ABL där styrelsen och VD bär det primära ansvaret för bokföringen och revisorn har ett sekundärt ansvar. Förslaget innehåller däremot en del problem som också belyses i propositionen. I de flesta mål, där revisorn har blivit ansvarig för skadan, har det ofta funnits en medansvarig som har orsakat den ursprungliga skadan. En lösning på problematiken är därför högst relevant, inte minst efter de stora rättsfall som tillkommit på senare år. Förhoppningen är också att kunna bryta den rättsutveckling som sker där revisorns ansvar utvidgas utöver vad som följer av lag till bekostnad av att de bolagsorgan som står för den ursprungliga skadan får ett minskat ansvar.

6 Slutsats

Det rättsliga ansvaret för revisorer, styrelseledamöter respektive VD är relativt klart och tydligt fördelat enligt ABL. Styrelsen är ansvarig för bolagets förvaltning, organisation och att utöva tillsyn över bolagets bokföring enligt 8:4 ABL. VD:n är ansvarig för den löpande förvaltningen i bolaget enligt 8:29 ABL. Revisorn är ett kontrollerande organ som ska granska den interna förvaltningen och räkenskaperna enligt 9:3 ABL.

När ett bolagsorgan utför sitt uppdrag vårdslöst kan de åläggas ett skadeståndsansvar mot antingen bolaget, aktieägare eller tredje man. Eventuell skadeståndsskyldighet är individuell i enlighet med 29:1-2 ABL. Av samma paragrafer uppkommer ansvar för skada som en organledamot vållar då den utför sitt uppdrag culpöst. En förutsättning för ansvar är däremot att det föreligger adekvat kausalitet mellan skadan och den skadegörande handlingen. I rättspraxis förekommer det ofta felaktigheter i bokföringen som har föranlett en skadeståndstalan mot bolaget eller revisorn. De skador som drabbar de skadelidande brukar ha förorsakats av att såväl revisorn som styrelsen eller VD:n har varit culpös vid utövandet av sitt uppdrag. Medan det är VD:n som låter upprätta en bokföring, är det styrelsen som godkänner den och revisorn som granskar den. Den praktiska rättstillämpningen har däremot utvecklats till att revisorn ofta fått svara ensam i allt fler mål trots att även styrelsen och VD:n varit medvållande till skadan.

Rättsutvecklingen har gått mot att revisorns ansvar har utvidgats genom ett antal domar. Styrelsen och revisorn har många gånger ett parallellt ansvar där de svarar för olika saker. Det är styrelsen som bär huvudansvaret för att bokföringen sköts korrekt och inte innehåller felaktigheter. Däremot saknas en klar definition för vad som ingår i en styrelseledamots uppdrag och det blir därigenom svårt att påvisa oaktsamhet vid utövandet av uppdraget. Domstolen ställer ofta höga beviskrav för att betrakta en styrelseledamot som culpös. Revisorns har ett professionsansvar och följer därigenom en aktsamhetsnorm som sätts i relation till revisorer som yrkesgrupp och god revisors- och revisionsse.

En revisor omfattas av en obligatorisk ansvarsförsäkring. Något liknande finns inte för styrelseledamöter eller VD. En ansvarsförsäkring garanterar den skadelidande ersättning, om än inte alltid full ersättning beroende på om det utdömda skadeståndet överstiger maxbeloppet

i ansvarsförsäkringen eller ej. Genom att domstolarna lägger ett större ansvar på revisorerna kan den reparativa funktionen i skadeståndet på så sätt upprätthållas. Förarbetena till ABL föreskriver att en revisor endast ska svara för den skada som denna har orsakat. Domstolar tycks trots det ofta ålägga revisorn ansvar för hela skadan. Revisorns obligatoriska ansvarsförsäkring tycks därför leda till att skadeståndsanspråk främst riktas mot revisorn för fel som uppkommit i bolaget och har föranlett skada.

I de fall där det finns flera ansvariga kan det förekomma ett solidariskt ansvar. Styrelseledamöter, VD och revisorn stäms däremot sällan i samma mål. Även då det har gjorts har domstolarna tenderat att ålägga revisorn att svara för en större del av skadan. Om domstolen fastställer att flera är ansvariga för samma skada är det däremot upp till den skadeståndsskyldige att själv föra en regresstalan mot den medvållande parten. Eftersom en regresstalan är tidsmässig och ekonomiskt krävande lönar det sig sällan att driva en sådan process. Även om en part bestämmer sig för att driva en regresstalan är det inte säkert att talan blir bifallen eller att den medvållande har möjlighet att betala.

Sammantaget är det flera faktorer som har bidragit till att rättsutvecklingen har utvecklats till att revisorns ansvar utvidgats och får svara i fler skadeståndsmål trots att även styrelseledamöter och VD varit medvållande till skadan. Mycket ansvar som enligt lagen åvilar styrelsen eller VD har på så sätt förskjutits till revisorn. Ansvarsfördelningen i lagen och den praktiska tillämpningen av ansvarsfördelningen skiljer sig därför många gånger åt. EU-kommissionen har kommit med förslag på hur utvecklingen ska kunna brytas och hur skadeståndsreglerna i ABL ska kunna reformeras. Även om rekommendationerna inte förväntades ha önskvärd effekt framstår det alltmer tydligt att utvecklingen behöver ses över.

Källförteckning

Offentligt tryck

- Prop 1972:5 Kungl. Maj:ts proposition med förslag till skadeståndslag m.m.
- Prop 1975:103 Regeringens proposition med förslag till ny aktiebolagslag m.m.
- Prop. 1993/94:196 Ändringar i aktiebolagslagen (1975:1385) m.m.
- Prop. 1995/96:10 Års- och koncernredovisning.
- Prop. 1997/98:99 Aktiebolagets organisation.
- Prop. 2012/13:61 Försenad årsredovisning och bokföringsbrott samt några revisorsfrågor.
- SOU 1971:15 Förslag till aktiebolagslag m.m.
- SOU 1995:44 Aktiebolagets organisation.
- SOU 2008:79 Revisorers skadeståndsansvar.

Litteratur

Bergström C. & Samuelsson P., "Aktiebolagets grundproblem", upplaga 5, Norstedts juridik, 2015.

Dennerståhl L., "Ansvarsförsäkring för företag", upplaga 13, Studentlitteratur, 2009.

Dotevall R., "Bolagsledningens skadeståndsansvar", upplaga 3, Wolters Kluwer, 2017.

Dotevall R., "Skadeståndsansvar för styrelseledamot och verkställande direkt: en aktiebolagsrättslig studie i komparativ belysning", Norstedt, 1989.

Hellner J. & Radetzki M., "Skadeståndsrätt", upplaga 10, Norstedts juridik, 2018.

Johansson S., "Svensk associationsrätt i huvuddrag", upplaga 12, Norstedts juridik, 2018.

Kleineman J., "Rättsdogmatisk metod", i: Korling F. & Zamboni M. (red.), "Juridisk metodlära", upplaga 2, Studentlitteratur, 2018.

Lagerström P., "Företagsförsäkring: juridisk handbok för försäkringsgivare och försäkringstagare", upplaga 3, Norstedts juridik, 2007.

Lundahl U. & Skärvad P-H., "Utredningsmetodik", upplaga 4, Studentlitteratur, 2016.

Moberg K., Valentin N. & Åkersten P., "Bolagsrevisorn: oberoende, ansvar, tystnadsplikt", upplaga 4, Norstedts juridik, 2014.

Rodhe R., "Rodhes aktiebolagsrätt", upplaga 25, Norstedts juridik, 2018.

Samuelsson P., "Information och ansvar", Norstedts juridik, 1991.

Sandgren C., "Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation", upplaga 3, Norstedts juridik, 2015.

Sandström T., "Svensk aktiebolagsrätt", upplaga 6, Wolters Kluwer, 2017.

Stattin D., "Bolagsorgan och bolagsstyrning: en lärobok", Uppsala universitet, 2008.

Stattin D., "Företagsstyrning: en studie av aktiebolagsrättens regler om ägar- och koncernstyrning", upplaga 2, Uppsala universitet, 2008.

Svernlöv C., "Styrelse och VD-ansvar i aktiebolaget: en introduktion", upplaga 2, Norstedts juridik, 2012.

Taxell L.E., "Aktiebolagets organisation", Åbo Akademi Förlag, 1988.

Westermarck, C., "Årsredovisningslagen: kommentarer, normgivning och övrig vägledning", Studentlitteratur, 1998.

Tidskrifter

Andersson J., "Medelbar skada och aktieägares skadeståndsanspråk", NTS, 1999:3, s. 81-100.

Diamant A., "Högsta domstolen om jämkning av revisors skadeståndsskyldighet", JT nr 1 2006/07, s. 165.

Gometz U., "HD vidgar revisorns skadeståndsansvar?", JT nr 1 1996/97, s. 214-229.

Gregow T., "Prosolviadomen", SvJT 2013, s. 1032-1038.

Pehrson L., "En balansräkning som godkänts av en revisor skall vara riktig", JT nr 2 1999/00, s. 428-433.

Ström, "Bolagsledningens skadeståndsansvar gentemot enskilda aktieägare vid indirekt skada", JT 2001-02, s. 588.

Taxell, Lars Erik, "Styrelseledamöters rättsliga ansvar", NJ, bilaga 15, 1981, s. 223-244.

Elektroniska källor

FAR, Vägledning, "Om årsredovisning i aktiebolag", FAR:s Samlingsvolym 2003 del 1, FAR Förlag 2003, s. 1212-1246, hämtad 2018-10-13, <https://www.faronline.se/dokument/r/redr001/>

Fälldin, C., "En av tre småföretagare saknar försäkringsskydd", publicerad 2014-02-04, hämtad 2018-11-01,

<http://media.trygghansa.se/en-av-tre-smaforetagare-saknar-forsakringsskydd/>

Jakobsson M-O., "If's Risk Management Journal 1/2009", publicerad 2009-01, hämtad 2018-12-02, https://www.if-insurance.com/web/industrial/sitecollectiondocuments/risk%20consulting/rm1_2009ska.pdf

Promemoria, "Analysmodellen för prövning av revisorers opartiskhet och självständighet", hämtad 2018-10-29, <https://www.far.se/globalassets/verktyg/exempel/analysmodellen-for-provning-av-revisorers-opartiskhet-och-sjalvstandighet.pdf>

Svensson B., "Ansvarsförsäkring ställer revisorn i första linje", publicerad 2013-12-05, hämtad 2018-11-15, <https://www.tidningenbalans.se/debatt/ansvarsforsakring-gor-revisorn-sarskilt-utsatt-vid-skadestandsansprak/>

Svensson B., "Prosolviadomen ökar skadeståndsriskerna för många", publicerad 2013-10-04, hämtad 2018-11-23, <https://www.tidningenbalans.se/debatt/prosolviadomen-kan-bli-prejudicerande-for-konsulter/>

Östlund A., "Så fungerar ledningarnas ansvarsförsäkringar", publicerad 2010-02-01, hämtad 2018-10-18, <https://www.svd.se/sa-fungerar-ledningarnas-ansvarsforsakringar>

Rättsfallsförteckning

NJA 1958 s. 186.

NJA 1968 s. 375.

NJA 1974, s. 297.

NJA 1979, s. 157.

NJA 1979, s. 162.

NJA 1985 s. 493.

NJA 1992, s. 58.

NJA 1992, s. 243.

NJA 1994, s. 336.

NJA 1994 s. 664 I och II.

NJA 1996, s. 224.

NJA 1998, s. 734.

NJA 2000, s. 404.

NJA 2006, s. 136.

NJA 2014, s. 272.

Hovrätten för Västra Sverige, målnr T 4207-10.

Stockholms tingsrätt T 9311-11.

Svea hovrätt, målnr T 1845-12.

Svea hovrätt, målnr T 3563-11.

Svea hovrätt, målnr T 4919-07.

Svea hovrätt, målnr T5756-06.